

TYÖLLISTÄMISEN MERKITYS OSATYÖKYKYISILLE
PITKÄAIKAISTYÖTTÖMILLE

Kumppanuustalo Hannan räätälöidyn työllistämisen
malliin osallistuneet 2005–2012

Jaana Turpeinen

TYÖLLISTÄMISEN MERKITYS OSATYÖKYKYISILLE
PITKÄAIKAISTYÖTTÖMILLE

Kumppanuustalo Hannan räätälöidyn työllistämisen
malliin osallistuneet 2005–2012

Jaana Turpeinen
Opinnäytetyö, syksy 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Turpeinen, Jaana. Työllistämisen merkitys osatyökykyisille pitkäaikaistyöttömille. Kumppanuustalo Hannan räätälöidyn työllistämisen malliin osallistuneet 2005–2012.

Helsinki, syksy 2014, 72 sivua, 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää millaisia kokemuksia Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystieteiden Alueen yksikön Kumppanuustalo Hannassa työllistettyinä olleilla osatyökykyisillä pitkäaikaistyöttömillä oli työllistämisaikajaksolta ja mitkä asiat heidän kokemansa mukaan vaikuttivat jakson onnistumiseen. Lisäksi tavoitteena oli selvittää oliko työllistämisaikajaksolla ollut merkitystä heidän jatkopolkuihinsa. Kohderyhmänä oli Helsingin kaupungin Kumppanuustalo Hannassa vuosina 2005–2012 räätälöityyn työllistämiseen osallistuneet henkilöt. Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä olivat pitkäaikaistyöttömyys, osatyökykyisyys ja eri työllistämistoimenpiteet.

Kyseessä oli laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin haastattelemalla 22:ta Kumppanuustalo Hannassa vuosina 2005–2012 työllistettynä ollutta henkilöä. Teemahaastattelut toteutettiin puhelin- ja sähköpostihaastatteluina sekä kasvokkain. Haastattelulomake oli jaettu kahteen osaan, puolistrukturoituun sekä strukturoituun osaan. Lomakkeen puolistrukturoidut kysymykset olivat laadittu avoimiksi kysymyksiksi. Strukturoiduilla kysymyksillä kartoitettiin haastateltavien perustietoja. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, mutta tutkimustulosten analysoinnissa käytettiin myös soveltavien osin määrälliselle tutkimukselle ominaista tilastollista esittämistä.

Tutkimuksen mukaan Kumppanuustalo Hannassa toteutuneella räätälöidyn työllistämisen ajanjaksolla oli ollut merkitystä työllistettyjen hyvinvointiin. Osa haastatelluista koki taloudellisen tilanteensa ja itsetuntonsa parantuneen. Työyhteisön tuki ja työympäristö sekä räätälöity työllistäminen koettiin tärkeänä oman työllistämisaikajakson onnistumisessa. Osalle työllistämisaikajaksolla oli ollut merkitystä tulevaisuuden suunnittelussa ja elämänhallinnassa. Haastatelluista oli työllistämisaikajakson jälkeen melkein puolet (41 %) siirtynyt toiseen vastaavaan työtoimintaan. Osa oli siirtynyt opiskelemaan ja työelämään avoimille työmarkkinoille. Osa oli työttömänä tai eläkkeellä.

Asiasanat: pitkäaikaistyöttömyys, osatyökykyisyys, työllistäminen, asukastalo, kvalitatiivinen tutkimus, teemahaastattelu.

ABSTRACT

Turpeinen, Jaana. Long-term unemployed with partial working abilities: Community House Hanna`s employment project 2005-2012. 72 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2014. The Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to define the experiences of the long-term unemployed who had worked at the Community House Hanna and to find out what made the period successful in their opinion. In addition, the purpose of the thesis was also to see if the working period in Hanna had any effect on their future paths and choices. The target group was the people who attended the Community House Hanna`s tailored employment project. The perspectives were long-term unemployment, partial working ability and different employment methods.

The qualitative research was used in the study. The study material was acquired using theme interviews. The material was gathered by interviewing 22 persons who had been employed at The Community House Hanna in 2005 - 2012. The interviews were conducted in 2014.

According to this study the period of the employment in Hanna had had significance for the employees` wellbeing and strength. Some of the interviewed felt that their economical situation improved as well as their self-esteem. The support of the work community, a pleasant work environment and individual work guidance were considered very important in succeeding in their own employment period. Some found the period helped them plan their future and become more active in their own lives.

Keywords: long-term unemployment, partial working ability, employment, the Community House, qualitative research, theme interview

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYS ELÄMÄNTILANTEENA.....	9
2.1 Rakenteellinen työttömyys.....	9
2.2 Pitkäaikaistyöttömyys	10
2.3 Työmarkkinoilta syrjäytyminen	11
3 OSATYÖKYKYISYYS JA TYÖLLISTYMINEN VÄLITYÖMARKKINOILLE	14
3.1 Kuntouttava työtoiminta	16
3.2 Työkokeilu	18
3.3 Työllistäminen palkkatukityöllä	19
4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	20
5 HELSINGIN MATALAN KYNNYKSEN ASUKASTALOT JA -TILAT	23
TYÖLLISTÄJINÄ.....	23
5.1 Räätelöidyn työllistämisen malli.....	24
5.2 Kumppanuustalo Hanna toimintaympäristönä	26
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	29
6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	29
6.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	30
6.3 Aineiston hankinta	31
6.4 Tutkimusaineiston analysointi sisällönanalyysillä	33
7 TUTKIMUSTULOKSET	35
7.1 Haastateltavien taustatiedot	35
7.2 Arjen sujuminen.....	38
7.2.1 Sosiaalisten verkostojen vahvistuminen	39
7.2.2 Fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen ja joustavuus työssä	40
7.3 Arjessa jaksaminen	42
7.3.1 Psykkisen toimintakyvyn vahvistuminen	42

7.3.2 Arjen hallinnan vahvistuminen	44
7.4 Voimaantuminen ja elämänhallinnan lisääntyminen.....	45
7.4.1 Itsetunnon ja minäkuvan kehittyminen.....	46
7.4.2 Palautteen saaminen ja sosiaalinen vahvistuminen.....	47
7.5 Työyhteisön tuki ja haasteet työssä.....	48
7.5.1 Työyhteisö ja -ympäristö	49
7.5.2 Asiakkaat	50
7.5.3 Kehittyminen työssä ja työtehtävissä	51
7.6 Jatkopolut	53
7.7 Tulevaisuuden suunnittelu.....	54
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	57
8.1 Yhteenvetoa tuloksista	57
8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	59
9 POHDINTA	61
9.1 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu.....	63
9.2 Jatkotutkimusehdotuksia	65
LÄHTEET.....	66
LIITE 1: Saatekirje haastateltaville	
LIITE 2: Haastattelurunko	
LIITE 3: Sisältöanalyysi teemoittain	

1 JOHDANTO

Työn merkitys yhteiskunnassamme on suuri. Työelämässä työntekijöiltä vaaditaan yhä enemmän niin sosiaalisia taitoja kuin varsinaista ammatin vaatimaa osaamista. Työmarkkinoilla heikommassa asemassa olevan henkilön näkökulmasta työelämän muutokset, osatyökykyisyys ja erilaiset terveydelliset rajoitteet eivät ilmene pelkästään työnsaannin vaikeutena. Heikko asema työmarkkinoilla vaikuttaa henkilön koko hyvinvointiin, arkeen ja identiteettiin.

Edellisen laman aikana 1990-luvun alkupuolella Suomen hyvinvointivaltio esti halpatyömarkkinan syntymisen, mutta ei voinut estää ikääntyvien, kouluttamattomien tai katkonaisen työhistorian omaavien putoamista työelämän ulkopuolelle. Laman aikana jokaisen työsuhdeturva heikentyi, mutta vain perusasteen tai alemman keskiasteen käyneiden määrä vakinaisista työsuhteista väheni tuntuvammin. Lama-aika katkaisi monen ihmisen työhistorian jo alkuunsa. Myös nuorisotyöttömyys kasvoi merkittävästi. Syntyi pitkäaikaistyöttömien ryhmä, joka ei työllistynyt edes laman jälkeen, koska talouskasvu ei edellyttänyt täystyöllisyyttä. (Siltala 2004, 196–197.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää millaisia kokemuksia Kumppanuustalo Hannassa työllistettyinä olleilla pitkäaikaistyöttömillä on työllistämisaikajaksolta ja sitä, mitkä asiat heidän kokemanaan vaikuttivat jakson onnistumiseen. Lisäksi tavoitteena on selvittää onko työllistymisenajalla ollut merkitystä heille omien jatkokojujen ja tulevaisuuden suunnittelussa.

Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystieteiden Alueen Kumppanuustalo Hannassa on työskennellyt vuosittain vaihtuva määrä työllistettyjä työkokeilussa, työelämävalmennuksessa, palkkatuetussa työsuhteessa sekä kuntouttavassa työtoiminnassa. Työllistäminen perustuu lainsäädäntöön ja valtion sekä kunnan välisiin työllistämissopimuksiin Helsingissä. Toimijoina ovat työvoimahallinnon työ- ja elinkeino toimistot, Työvoiman palvelukeskukset ja Kaupunginkansliain työllistämisen tuki (aiemmin Henkilöstökeskus). Helsingin kaupungin ylläpi-

tämissä kymmenessä asukastalossa kuten Hannassa, sosiaaliohjauksen tuki on oleellinen osa työllistämisen mallia.

Tässä opinnäytetyössä heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevilla tarkoitetaan työttöminä työnhakijoina olevia henkilöitä, joiden työmarkkina-asema voidaan tietyn ryhmäjäsenyyden perusteella luokitella keskimääräistä huonomaksi. Työllistämistoimenpiteillä tarkoitetaan kuntouttavaa työtoimintaa, palkkaamalla työllistämistä ja työkokeilua.

Suoritin aikuissosiaalityön harjoittelun Helsingin kaupungin asukastalossa Kumppanuustalo Hannassa. Haastatteluissa sekä harjoittelun aikaisissa keskusteluissa Kumppanuustalo Hannan asiakkaiden sekä työllistettyjen kanssa nousi usein esiin se, että pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistyminen avoimille työmarkkinoille on vaikeaa ja haastavaa. Tämän vuoksi valitsin opinnäytetyöni aiheeksi tutkia työllistettyjen näkökulmasta kuinka he kokivat työllistymisajanjakson Kumppanuustalo Hannassa ja oliko tällä ajanjaksolla ollut merkitystä heidän jatkopolkuihinsa.

2 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYS ELÄMÄNTILANTEENA

2.1 Rakenteellinen työttömyys

Rakenteellisella työttömyydellä tarkoitetaan tyypillisesti työttömyyttä, joka ei vähene työvoimapulasta huolimatta. Rakenteellinen työttömyys johtuu esimerkiksi siitä, etteivät työvoiman tarjonta ja kysyntä aina kohtaa. Työnhakijapuolella on paljon henkilöitä, joiden koulutustausta, työkokemus tai alueellinen sijainti eivät vastaa työmarkkinoiden kysyntää. Rakenteellista työttömyyttä voidaan mitata vaikeasti työllistyvien määrän kehityksellä. Työ- ja elinkeinohallinnon keskeinen strategia on vähentää vaikeasti työllistyvien ryhmään luetaan pitkäaikaistyöttömät, toistuvaistyöttömät, työvoimapolittisista palveluista työttömäksi palanneet ja näissä palveluissa toistuvasti kiertävät henkilöt. (Tilastokeskus i.a.)

Tammelinin (2010, 117–118) mukaan työllisyyspolitiikan kiireellisin tehtävä tämän päivän Suomessa on katkaista rakenteellisen työttömyyden kasvaminen ja työttömyyden pitkittyminen. Työttömyyden pitkittyminen voi vähentää työttömän osaamista ja heikentää hänen työllisyysmahdollisuuksiaan jatkossa. Se aiheuttaa myös ansiomenetyksiä, vaikuttaa negatiivisesti työttömän terveyteen ja lisää hänen syrjäytymisriskiään ja köyhyyttä. Karjalainen (2008, 14–15) toteaa, että vaikuttavin tulos saavutetaan silloin, kun vaikeasti työllistettävä henkilö sijoittuu työelämään avoimille työmarkkinoille pysyvästi, mutta käytännössä tämä on kuitenkin melko harvinaista. Aktiivitoimien tulokset ovat usein jotain aivan muuta kuten esimerkiksi elämän selkeytymistä, itsetunnon vahvistumista ja hyvinvoinnin lisääntymistä.

Työttömyys aiheuttaa ihmiselle itsetunto-ongelmia, ahdistusta ja sosiaalisista verkostoista syrjäytymistä. Ihminen voi tuntea myös hyödyttömyyttä ja syyllisyyttä omasta työttömyydestään. Epäonnistumisen kokemukset lisäävät käsitystä itsestään epäonnistujana myös työelämän ulkopuolella ja paluu työllistymiseen vaikeutuu. Työttömyyden pitkittyminen merkitsee ajautumista erilaisten viranomaispäätösten verkostoon, jossa tunne oman elämän hallinnasta saattaa heikentyä. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2009, 55.)

2.2 Pitkäaikaistyöttömyys

Pitkäaikaistyöttömäksi henkilöksi on määritelty henkilö, joka on ollut yhtäjaksoisesti 12 kuukautta työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa tai henkilö, joka on ollut useammassa työttömyysjaksossa yhteensä vähintään 12 kuukautta työttömänä työnhakijana ja joka työttömyyden kokonaiskeston perusteella on rinnastettavissa yhtäjaksoisesti 12 kuukautta työttömänä olleeseen työnhakijaan. (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 2012/916.)

Elokuussa 2014 oli työ- ja elinkeinotoimistoissa yhteensä 319 400 työtöntä työnhakijaa. Se oli 29 200 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 91 900. Vuosina 2004–2006 hallitusohjelmaan kuului julkisen työvoimapalvelujen rakenteellinen uudistus. Keskeinen osa uudistusta oli rakenteellisen työttömyyden alentaminen ja työllisyysasteen nostaminen. Työnvälitys ja vaikeasti työllistyvien palvelut eriytettiin kokoamalla vaikeimpien työllistyvien palvelut ja resurssit työvoiman palvelukeskuksiin. Silti asioiden hoidossa on saatettu kiistellä esimerkiksi siitä, kenen vastuulla vaikeasti työllistettävät ovat. Asiaan on etsitty ratkaisua ja tavoitteena on, että Laki työvoiman palvelukeskuksista tulisi voimaan 2015 vuoden alussa. Lainsäädäntöesityksen ydin on, että vaikeasti työllistettäville tarjottavat kunnan, Kelan ja Työ- ja elinkeinotoimistojen palvelut tuodaan yhteen monialaiseen yhteistyöpalveluun. Verkoston tehtävänä on tarjota asiakkaille tukea elämänhallinnassa sekä tarjota kuntouttavia ja aktivoivia toimenpiteitä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.)

Raunion (2006, 84–85) mukaan pitkäaikaistyöttömät voidaan jakaa kolmeen ryhmään sen mukaan, mitä tukitoimia he tarvitsevat. Ensimmäinen ryhmä on olosuhdetyöttömät, jotka ovat jääneet jonkin olosuhteiden pakosta työttömäksi. Toinen ryhmä on pitkittyneesti työttömäksi, jotka ovat usein ikääntyviä moniongelmaisia henkilöitä, joiden työllistyminen vaatii kuntouttavia toimenpiteitä tai muita tukitoimia. Kolmannen ryhmän muodostavat vaikeammin työllistyvät henkilöt. Heidän elämässään syrjäytyminen ja järjestelmästä uloslyöminen on tapahtunut, jonka seurauksena mielenterveys- ja päihdeongelmat estävät todennäköisesti työllistymisen kokonaan.

Työttömyys vaikuttaa haitallisesti sekä terveyteen että hyvinvointiin. On vahvaa näyttöä siitä, että työttömät voivat huonommin ja ovat sairaampia kuin työlliset. Näyttöä on myös huonon terveyden ja etenkin mielenterveysongelmien yhteydestä korkeampaan työttömyysriskiin ja pidempään työttömyyden keston. Ei ole kuitenkaan täysin selvää, onko työttömyys seurausta huonosta terveydestä vai ilmeneekö tai paheneeko sairaus työttömyyden seurauksena. Työttömyys ja sen myötä heikkenevä terveys ja työkyky muodostuvatkin helposti itseään vahvistavaksi kierteksi. (Heponiemi ym. 2008, 3.)

2.3 Työmarkkinoilta syrjäytyminen

Syrjäytymisen ehkäiseminen on yksi vuosien 2011–2015 hallitusohjelman kolmesta painopistealueesta. Hallitus on päättänyt käynnistää painopistealueen toteuttamiseksi poikkihallinnollisen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän toimenpideohjelman. Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen merkitsee toimia, joilla puututaan työttömyyteen ja köyhyyteen sekä ihmisten näköalattomuuteen ja osattomuuteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Helne (2002, 5, 33, 98) toteaa, että syrjäytyminen on ollut Suomessa jo parikymmentä vuotta ajankohtainen yhteiskuntapoliittinen ja sosiaalipoliittinen kysymys. Syrjäytymisestä keskustellessa kiinnitetään huomiota usein syrjäytyneisiin ja heidän oletettuihin luonteenpiirteisiinsä, joita ovat passiivisuus, poikkeavuus ja avuttomuus. Syrjäytyminen on kuitenkin enemmän kuin sosiaalinen ongelma, se on sosiaalisen ongelma. Elämän realiteettien lisäksi huonosaisten on kestettävä ulkopuolelta tulevaa tarkkailua. Syrjäytynyt voi päätellä tästä, että jos hän on syrjässä, häntä ei nähdä, tällöin ei myöskään arvostella. Arvostelu alkaa vasta sitten, kun hän pyrkii olemaan kuten muut.

Yleisesti käsitettä syrjäytyminen käytetään puhuttaessa kasaantuneesta huonosaaisuudesta. Syrjäytyminen on siinä määrin kompleksinen yhteiskunnallinen ilmiö, että sitä ei voida puristaa yksiselitteiseen määritelmään. Kuitenkin selvää on, että kyse on elämän syrjään kiinni tukemisesta, yhteisöön kiinnittymisen

pintojen rakentumisesta ja voimaantumisen. Syrjäytymisestä puhuttaessa tulee kuitenkin ongelmien vastapainoksi aina nähdä ihmisillä olevat voimavarat ja vahvuudet, arkisen hyvinvoinnin ja selviytymisen mahdollistamiseksi. (Raunio 2006, 4–6.) Yksilön uskomukset omiin kykyihin ja minäkuva ovat voimavarojen vapautumisen kannalta merkityksellisiä. Ihmisen käsitys itsestään on yhteydessä niihin odotuksiin, joita hänellä on tulevaisuuttaan kohtaan, sekä siihen, miten hän suhteuttaa omat voimavaransa näihin odotuksiin. (Siitonen 1999, 129–130.)

Menestystä painottavassa yhteiskunnassamme on ”syntipukkisyndrooma”, joka yksilöllistää rakenteellisten tekijöiden aiheuttamat ongelmat. Vaikka myönnetään, että syrjäytyminen johtuu rakenteista, se on silti yksilön syytä. Syrjäytymiskeskustelun logiikka voidaan verrata tuolileikkiin, jossa hitaimmat, huonoimmat ja ”ylimääräiset” putoavat pelistä pois ja syrjäin, sillä tuoleja on vähemmän kuin leikkijöitä. (Helne 2002, 82-88.) Juhila (2006, 52–57) toteaa myös, että tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että syrjäytyminen on prosessi ja siihen liittyy kasautuva huono-osaisuus. Erityisesti syrjäytymisen uhan alaisia ryhmiä ovat muun muassa pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömät.

Myrskylä (2012, 1–2) toteaa, että syrjäytymisellä tarkoitetaan usein laajaa psyykkis-aineellista ongelmakokonaisuutta, henkistä putoamista yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle. Perheen huono-osaisuus, koulutustason alhaisuus ja syrjäytyminen periytyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Näin ollen lapsuudenperheen ongelmat ja nuoruusiän lastensuojelun tarve vaikuttavat pitkälle aikuisuuteen. Työvoiman ulkopuolelle oli jäänyt vuonna 2012 syrjäytyneitä nuoria yhteensä 32 500 henkilöä. Nämä nuoret eivät näy missään tilastoissa, eivät käy koulussa tai töissä. Nämä syrjäytyneet nuoret ovat syrjäytymisongelman kova ydin.

Työmarkkinoilta syrjäytyneillä tarkoitetaan ihmisiä, jotka eivät syystä tai toisesta sijoitu työmarkkinoille. Pitkäaikaistyöttömyys aiheuttaa syrjäytymistä, mutta se on vain osa ongelmakenttää. Työn ja palkan puuttuminen merkitsee myös heikkoa suojaa erilaisten riskien varalta ja vastoinkäymisten kohdatessa. (Sulkunen 1998, 138.) Helne (2002, 88, 98) antaa esimerkin siitä, että työttömyyttä pidetään syrjäytymisen keskeisenä kriteerinä. Hän toteaa, että työsuhteiden epäva-

kaistuminen on tulossa enemmänkin normiksi kuin poikkeukseksi. Näistä työsuhteista käytetään kuvaavasti nimitystä epätyypilliset työsuhteet. Ihmiset eivät usein tunnista tai tunnusta itseään syrjäytyneeksi, vaikka tutkimus ja hallinnolliset käytännöt heidät sellaisiksi luokittelisivat. Helnen mielestä syrjäytymispuhe on sinänsä syrjäyttävää. Syrjäytyneiksi leimaaminen siirtää yhteiskunnalliset ongelmat joidenkin ihmisryhmien kannettavaksi ja heistä tulee sijaiskärsijöitä. Syrjäytymisen tunnistaminen ja väliinpuutoamisuhkien ennakoiminen on kuitenkin välttämätöntä tarpeeksi tehokkaiden auttamisjärjestelmien luomisessa.

Työmarkkinoilta syrjäytymisen estäminen on tärkeää sekä yksilön että ympäröivän yhteisön näkökulmasta. Tavallisesti syrjäytymiskeskustelun ytimessä on köyhyys ja siihen johtavat tekijät. Syrjäytyminen vaikuttaa yksilön taloudellisiin resursseihin ja muuhun hyvinvointiin, esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin, elämänhallintaan ja itsetuntoon. Yhteiskunnalle kuluja syntyy muun muassa työttömyysturvasta, asumisen tukemisesta sekä syrjäytymiseen mahdollisesti liittyvästä rikollisuudesta, päihteiden ja huumeiden käytöstä, terveyspalveluista ja menetetyistä verotuloista. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 127.)

3 OSATYÖKYKYISYYS JA TYÖLLISTYMINEN VÄLITYÖMARKKINOILLE

Välityömarkkinoilla tarkoitetaan työskentelymahdollisuuksia työttömyyden ja avointen työmarkkinoiden välissä. Välityömarkkinoilla tarjotaan työskentelymahdollisuuksia sekä työhön sijoittumista edistäviä ja työssä selviytymistä tukevia palveluja. Välityömarkkinoilla tarjotaan työskentelymahdollisuuksia henkilöille, joilla on eri syistä vaikeuksia sijoittua työhön avoimille työmarkkinoille. Välityömarkkinoilla tarjotaan aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan työmahdollisuuksien lisäksi työhön sijoittamista edistäviä ja työssä selviytymistä tukevia palveluja. Työmarkkinatoimenpiteiden työkokeilun ja palkkatuetun työn tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, osaamista ja työmarkkina-asemaa. Tavoitteena on edistää pääsyä avoimille työmarkkinoille. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011.)

Aktivoivan työllistämispolitiikan, esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalihuoltolain mukaisen työtoiminnan, tavoitteena on ylläpitää henkilöiden toimintakykyä ja parantaa elämänhallintaa. Tavoitteena on luoda edellytyksiä siirtymiselle välityömarkkinoille tai suoraan avoimille työmarkkinoille. Sosiaali- ja terveysministeriön valitsema pitkän tähtäyksen päästrategiat sosiaali- ja terveyspolitiikan kehittämisessä ovat muun muassa edistää terveyttä ja toimintakykyä ja vähentää köyhyyttä ja syrjäytymistä. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.)

Työelämän kehittämisstrategia vuoteen 2020 kuului pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan. Suurimpina haasteina ovat väestön ikärakenteen ja tuotantotapojen muutos. Tästä syystä kilpailukyvyllä on tärkeää saada kaikki voimavarat käyttöön lisäämällä työhön osallistumista sekä työn tuottavuutta. Työllisyyden edistämisessä on huomioitu muun muassa erityisesti osatyökykyiset. (Jäppinen 2012, 8–9.)

Yksi näkyvimmistä aktivoivan työllistämispolitiikan toteutuksista on vuonna 2013 voimaan astunut nuorisotakuu. Nuorisotakuuseen kuuluu koulutustakuu ja nuorten aikuisten osaamisohjelma. Nuorisotakuu on alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille tarkoitettu ohjelma. Tavoitteena on edistää nuorten

sijoittumista koulutukseen ja työmarkkinoille. Olennaista on estää työttömyyden pitkittymistä ja näin estää myös syrjäytymistä. Nuorisotakuu sisältää myös vastikkeellisuutta, esimerkiksi toimeentulotukea voidaan leikata, jos nuori ei osallistu aktiivisesti omaan työnhakuunsa. (Nuorisotakuu 2013.)

Osatyökykyisyydelle ei ole vakiintunutta määritelmää. Se voidaan määritellä toimintakyvyn vajaukseksi, joka haittaa työn tekemistä. Oikeilla toimilla haitan merkitystä voidaan kuitenkin lieventää tai se voidaan poistaa kokonaan. Vuonna 2013 osatyökykyisiä pitkäaikaistyöttömiä oli Suomessa yhteensä 89 772 henkilöä. Osatyökykyisistä pitkäaikaistyöttömistä työnhakijoista puolet oli 55 vuotta täyttäneitä. Nuoria 25–34 -vuotiaita osatyökykyisiä työnhakijoita oli yli 10 000. Erilaisin tukitoimenpitein työhön sijoittui kaikkiaan 12 267 osatyökykyistä henkilöä. Tukitoimenpiteitä ovat muun muassa palkkatuki, oppisopimuskoulutus ja työkokeilu. (Hietala 2014, 21.)

Työ- ja elinkeinoministeriön (2014) selvityksen mukaan noin 62 000 työttömällä oli työllistymisen esteitä, joita olivat muun muassa osatyökykyisyys, päihde- ja mielenterveysongelmat, motivaation puute sekä erilaiset sosiaaliset ongelmat. Tällöin työttömän henkilön elämänhallinta saattaa olla usein heikkoa tai koetuksella sekä ongelmat voivat lisääntyä entisestään.

Hänninen ja Karjalainen (2007, 171) toteavat, että yhtenä työllistymisen esteenä voi olla, että pitkäaikaistyöttömän koulutus ja ammattitaito ovat vanhentuneet tai niitä ei ole ollenkaan. Kuitenkin he toteavat, että osallistuminen työllistämistä edistäviin toimenpiteisiin lisää ja vahvistaa pitkäaikaistyöttömän elämänhallintaa ja hyvinvointia. Vaikka työllistyminen avoimille ei onnistuisi, työllistämistoimenpiteet ennaltaehkäisevät henkilön syrjäytymistä.

Vuosien mittaan käynnistetyt toimet osatyökykyisten työllistymisedellytysten parantamiseksi eivät ole tuottaneet toivottua tulosta. Kokemukset ovat samantaisia monessa muussa maassa. Perimmiltään ei ole tehty selvää valintaa halutaanko osatyökykyiset siirtää pois työmarkkinoilta vai etsiä kestäviä tapoja heidän työllistämisekseen. Kun suunnitellaan toimia osatyökykyisten työllistämiseksi on otettava huomioon ryhmän eriaineksisuus. Joissain tapauksissa terveyshuol-

lon toimet yhdistyneenä omatoimiseen kuntoutukseen riittävät turvaamaan työn jatkuvuuden ja mahdollisesti uudelleen työllistymisen. Toisissa tapauksissa on alkuvaiheessa keskityttävä elämänhallinnan parantamiseen. Suurin osa tapauksista vaatii räätälöityjä toimia, joiden ajoituksen ja mitoituksen tulee sopia toisiinsa, koska yleistä, standardoitua toimintatapaa ei ole. (Lehto 2011, 3, 26.)

3.1 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu ja sen järjestäminen perustuu lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta (2001/189). Lain tavoitteena on parantaa työttömän henkilön edellytyksiä työllistyä tai osallistua koulutukseen tai työ- ja elinkeinohallinnon tarjoamaan työllistymistä edistävään palveluun. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (2001/189) muuttui 1.1.2010. Lain keskeinen uudistus oli, että kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuus ulotettiin koskemaan kaikkia pitkään työttömänä olleita työkäisiä. Aiemmin velvoittavuus koski vain pitkään työttömänä olleita alle 25 -vuotiaita.

Lainsäädännön tavoitteena on pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen ja ehkäisy. Laki on osa aktiivista sosiaalipolitiikkaa, jossa oikeus vähimmäisturvaan kytetään aiempaa tiiviimmin työhön. Työttömät työnhakijat tulevat aktiivoinnin piiriin yleensä silloin, kun työttömyyden aikaiset toimeentuloturvan saannin kestoa koskevat ehdot täyttyvät. Lain mukaan aktivointisuunnitelma tulee tehdä työttömän henkilön ja työvoimahallinnon sekä kunnan sosiaalitoimen yhteistyönä. Jos asiakas laiminlyö aktivointisuunnitelman toteutumista, asia sanktioidaan työmarkkinatuen ja toimeentulotuen vähennyksillä. Aktivointi perustuu näin ollen sekä oikeuksiin että velvollisuuksiin. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189.)

Ala-Kauhaluoma (2005, 42) toteaa, että työttömien aktivointiohjelmat ja sosiaaliturvan muuttuminen osittain vastikkeelliseksi ovat olleet sosiaali- ja työllisyyspolitiikan yleinen suuntaus Suomessa ja Euroopan maissa 1990-luvulta lähtien. Lain kuntouttavasta työtoiminnasta voidaan nähdä edustavan aktivointipolitiikan

suuntausta. Aktiivisen työvoimapolitiikan keinoilla pyritään työllistymiseen ja parantamaan työttömien valmiuksia pitkällä aikavälillä.

Karjalainen ja Karjalainen (2011, 5) toteavat, että kunnissa arvioidaan kuntouttavan työtoiminnan johtavan enemmänkin sosiaali- ja hyvinvointipoliittisiin siirtymiin kuin työllistymiseen. Kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen kytkeytyy heidän mukaansa laajempaan ”kokonaispakettiin”, jolla pyritään etsimään ratkaisuja vaikeasti työllistyvien tilanteeseen. Esimerkiksi osatyökykyisiä koskevat linjaukset ovat periaatteellisia asioita, joiden tuleviin linjauksiin kuntouttava työtoiminta asemoituu.

Vähätalo (2001, 86) arvostelee tutkimuksessaan 1990-luvulta alkaen harjoitettua aktiivista työvoimapolitiikkaa ja näkee sen taloudellisiin rankaisuihin perustuvana karrikatyyrinä. Hän vertaa sitä 1800-luvun klassiseen liberalistiseen köyhäinloukkumalliin: aktivointi tapahtuu saattamalla yksilö riittävään ahdinkoon, jolloin se vaikuttaa syrjäytymistä edistävästi.

Karjalainen ja Karjalainen (2010, 17–18) toteavat, että pitkän työttömyyden jälkeen kuntouttava työtoiminta voi olla ensimmäinen aktiivitoiminta kohti työelämää, lähtölaukaus työelämän suuntaan tai viimeisin keino kaiken jälkeen. Kuitenkin kuntouttavan työtoiminnan aikana valmistellaan aina jonkinlaista siirtymää. He toteavat, että siirtymä avoimille työmarkkinoille voi olla mutkikas ja kestää kauan. Siirtymä voi olla siten joko suora tai välillinen työllisyyspoliittinen siirtymä työelämään. Parhaimmillaan kuntouttavan työtoiminnan jälkeen siirtymä voi tarkoittaa työkyvyn elpymistä ja paluuta työelämään. Pahimmillaan, jos työpaikkaa ei löydy, saatetaan saavutetut kuntoutumistulokset nopeastikin menettää. Karjalainen ja Karjalainen (2011, 10) toteavat, että osalle asiakkaista kuntouttava työtoiminta voi olla ainoa yhteisöllinen toiminta, josta he selviytyvät. Työtoiminnalla on toimintakykyä ylläpitävä luonne.

Tammelinin (2010, 61–62) mukaa kuntouttavan työtoiminnan keskeisiä vaikutuksia on tuoda rytmiä elämään, mielekkään työn tekeminen, sosiaalisen elämän parantaminen ja työyhteisön tuki sekä aktivoiminen, joka pitää sisällään mielenterveyden parantamisen tai ylläpitämisen. Tutkimuksen mukaan oli myös

kokemuksia siitä, että ”ihmisiä orjuutetaan eikä kuntouttava työtoiminta johda mihinkään”.

Työmarkkinatuen tai toimeentulotuen lisäksi kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva saa kuntouttavan työtoiminnan päivistä yhdeksän euron korvauksen sekä kulukorvauksen. Toisille yhdeksän euron päiväkorvaus oli tärkeä vaikutin, mutta osalle ei. Tärkeintä suurimmalle osalle oli työyhteisö ja ilmapiiri. (Tammelin 2010, 62.)

3.2 Työkokeilu

Työpaikalla toteutettavan työkokeilun avulla voi saada jalan oven väliin, kun tavoitteena on selvittää vaihtoehtoja ammatinvalinnalle ja uralle tai tukea paluuta työmarkkinoille. Työkokeilun aikana saadaan samaa etuutta kuin työttömänä ja lisäksi kulukorvausta, joka on 9 tai 18 euroa päivässä. Työkokeilusta voidaan sopia työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa, jolloin henkilö on oikeutettu työttömyysetuuden korotukseen. Työkokeilun kesto on enintään 12 kuukautta, joista enintään kuusi kuukautta ollaan samalla järjestäjällä. Jos työkokeilun järjestäjänä on kunta, työkokeilun kesto on enintään kuusi kuukautta samoissa tehtävissä. Työkokeiluun osallistuva ei ole työsuhteessa työkokeilun järjestäjään eikä työ- ja elinkeinotoimistoon. (Työ- ja elinkeinopalvelut 2014a.)

Työkokeilun avulla voidaan selvittää, millainen työ henkilölle sopii sekä tukea hänen työmarkkinoille paluutaan. Työkokeilu on eräs ammatillisen kuntoutuksen keinoista ja se perustuu yleensä kuntoutussuunnitelmaan. Työkokeilu ei ole työsuhde. Työkokeilun aikana kokeilun järjestävä seuraa ja opastaa työntekijää ja antaa hänestä kokeilun lopuksi arvion työkokeilun toteuttajalle. (Työllisyysportti 2013.)

3.3 Työllistäminen palkkatukityöllä

Palkkatuella järjestettävän työn tarkoituksena on edistää työttömän työnhakijan ammattitaitoa, osaamista ja työmarkkina-asemaa sekä edistää pitkään työttömänä olleen pääsemistä avoimille työmarkkinoille. Työllistymistä voi vaikeuttaa esimerkiksi pitkä työttömyys, ammattitaidon puute tai sairaus. Palkkatukityöstä sovitaan etukäteen työnhakija-asiakkaan työnhakusuunnitelmassa. Vuonna 2013 kuutoskaupungeissa (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku ja Oulu) aloitti palkkatuella järjestetyssä työssä yhteensä 4 880 henkilöä. (Ahlgren-Leinvuo 2013.)

Palkkatukityöllä työllistämiseen työnantaja voi saada palkkatukea, kun palkataan työtön työnhakija, jolla on vaikeuksia työllistyä. Työnantajia voivat olla kunnat, yksityisen sektorin työnantajat, yhdistykset, säätiöt, kotitaloudet sekä sosiaaliset yritykset. Palkkatuki on aina harkinnanvarainen, ja se perustuu työttömän työnhakijan tarpeisiin. (Työ- ja elinkeinopalvelut 2014.) Kunnat käyttävät työllisyysmäärärahojaan muun muassa työttömien työnhakijoiden palkkaamiseen ja sijoittamiseen välityömarkkinoille. Palkkatukityöllistäminen on yksi kuntien käyttämistä keinoista sijoittaa työttömiä työnhakijoita välityömarkkinoille. (Ahlgren-Leinvuo 2013.)

Palkkatukityössä työskentelevä henkilö täyttää palkansaajan työssäoloehdon, jos hän ollut 26 viikkoa palkkatyössä, jossa työaika on ollut vähintään 18 tuntia viikossa. Kokoaikatyössä palkan täytyy olla työehtosopimuksen mukainen tai vähintään 1154 euroa kuukaudessa. Työssäoloehtoien täytyttyä, henkilö on oikeutettu työttömyyspäivärahaan palkkatukijaksonsa jälkeen. (Kela 2014.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Työttömyyttä makrotasolta Suomessa ovat tutkineet muun muassa Kari Vähätalo (1998), Matti Kortteinen ja Hannu Tuomikoski (1998). Työttömyyteen liittyvä köyhyyden ja syrjäytymisen tutkimusta on tehnyt Suomessa esimerkiksi Veli-Matti Ritakallio (1994). Näiden ja monien muiden tutkijoiden tutkimuksissa on selvinnyt, että työttömyys vaikuttaa arkielämään, taloudelliseen tilanteeseen, sosiaalisiin suhteisiin ja oman arvon tunteeseen. Tutkimusten mukaan työttömyys vaikuttaa siis taloudellisiin, psyykkisiin, sosiaalisiin, fyysisiin ja jopa kulttuurillisiin tekijöihin.

Vähätalo (1998, 111) toteaa tutkimuksessaan, että työttömien sopeutumista koskevat psykologiset ja sosiologiset tutkimukset ovat paljastaneet työttömyyden yhteyden moniin hyvinvoinnin vajeisiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa ihminen tuntee itsensä arvokkaaksi ja hyödylliseksi usein työn kautta. Kun palkkatyö on niin keskeinen osa useimpien työikäisten ihmisten ”normaalia” elämää ja elämänhallintaa, on selvää minkälaisia vaikutuksia työttömyydellä voi olla.

Työttömyyden seurauksia koskevissa tutkimuksissa vallitsee yksimielisyys työttömyyden kielteisistä vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin ja talouteen. Kuivalaisen (2013) tutkimuksessa Terveysten- ja hyvinvoinnin laitokselle todetaan, että työssäkäyvien ja työttömien tuloerot ovat kasvaneet vuosina 1995–2010. Työssäkäyvien tulot ovat kasvaneet noin 40 %, kun taas työttömien tulot ovat pysyneet lähes samoina. Hän toteaa, että suurten tuloerojen on esitetty aiheuttavan sosiaalisia ongelmia sekä heikentävän väestön terveyttä ja hyvinvointia.

Pitkäaikaistyöttömyyttä on tutkittu paljon viime vuosina. Erilaisten projektien avulla on haettu uusia toimintamalleja pitkäaikaistyöttömien auttamiseksi takaisin työmarkkinoille. Tutkimusten mukaan tällaiset palvelut on todettu tarpeelliseksi ja niistä on koettu olevan hyötyä. Työllistymisen kannalta ja pitkällä aikavälillä panostus kannattaisi, koska kokonaisvaltainen työkyvyn kartoitus ja kohennus auttaisi asiakasta kuntoutumaan takaisin työelämään pienin askelin.

Kansaneläkelaitos toteutti yhdessä Sosiaali- ja terveys- sekä työministeriön kanssa valtakunnallisen Kipinä-kuntoutuskokeilun vuosina 2002–2004. Kohde-ryhmänä olivat 45 vuotta täyttäneet pitkäaikaistyöttömät, jotka tarvitsivat kuntoutusta ennen osallistumistaan työvoimatoimiston ensisijaisiin toimenpiteisiin tai kuntouttavaan työtoimintaan. Kokeiluun osallistui lähes 450 pitkäaikaistyötöntä. Kuntoutujille suunnatuista toimenpiteistä suurin osa oli yksilön toimintakyvyn vahvistamiseen tähtäävää toimintaa sekä terveyden ylläpitämistä ja parantamista. Työmarkkinoille suuntaavat toimenpiteet olivat suhteellisen perinteisiä. Kokeilun tulokset olivat varsin rohkaisevia kuntoutujan motivoinnin, toimintakykyyn vaikuttamisen, arjessa selviytymisen ja tukemisen kannalta, mutta vaatimattomia työelämään sijoittumisen ja koulutukseen suuntautumisen osalta. Sosiaali-politiisesti tulos on kuitenkin jo se, että kuntoutujien elämänhallinta parani. (Suikkanen, Linnakangas, Harjajärvi & Martin 2005, 1–2.)

Aho ja Koponen (2008) arvioivat tutkimuksessaan toistuvan työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistumisen vaikuttavuutta. Tutkimuksen mukaan yli puolet kaikista päättyneistä työttömyyskausista päättyi työllistymiseen, vaikka työttömyys olisi jatkunut pitkäänkin. Puolet kaikista toimenpiteistä kohdistettiin henkilöihin, jotka sittemmin työllistyivät. Tämä osuus sisältää sekä ne, jotka hyötyivät toimenpiteestä, että ne, jotka olisivat työllistyneet muutenkin. Kolmannes toimenpiteistä kohdistettiin henkilöihin, joiden työttömyyskausi jatkui edelleen 8 vuoden kuluttua. Lisäksi 3 % kohdistettiin niihin, jotka siirtyivät eläkkeelle ja 5 % niihin, jotka siirtyivät muuten työvoiman ulkopuolelle. Näiden ryhmien kohdalla toimenpiteet eivät parantaneet työllistymistä.

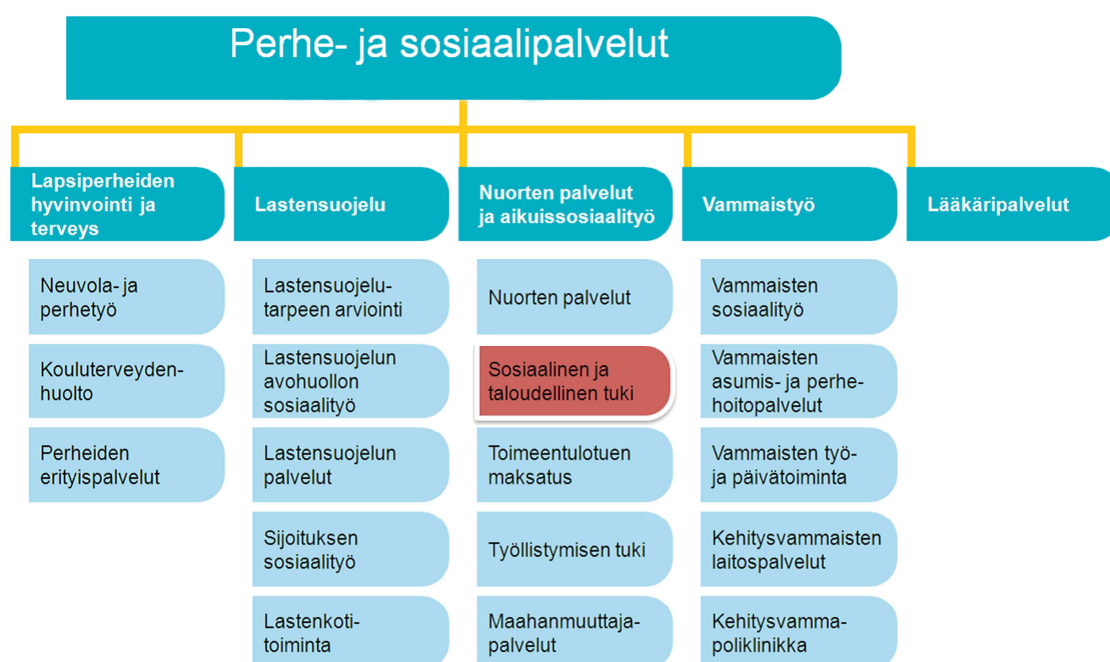
Helsingin kaupungin Kumppanuustalo Hanna on toiminut yhteistyökumppanina useissa lopputöissä. Esimerkiksi Ismo Lindroosin (2013) pro gradu -tutkielma Työttömästä toimijaksi, joka käsittelee asukastalotoimintaan osallistumisen mahdollisuuksia työvoimapolitiisissa toimenpiteissä. Lisäksi tutkittiin asukastalojen toimintaan osallistuneiden kokemuksia yhteisöihin kuulumisesta, kuten asukastalon ja asuinalueen yhteisöihin, ja yhteiskuntaan kuulumisesta. Johtopäätöksenä todettiin, että sisällyttämällä työttömien aktivointiin myös yleishyödyllistä toimintaa, mahdollistetaan osallisuuden vahvistaminen monien nii-

den työttömien kohdalla, jotka eivät mahdollisesti työllisty avoimille työmarkkinoille.

Minna Suoknuuti (2013) tutki opinnäytetyössään pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan aloittamisella Syty! -ryhmätoiminnalla. Haastatteluissa nousi ryhmätoiminnan tavoitteiksi kolme tekijää, joita olivat: toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta, ryhmänohjaajilta saatu tuki ja ohjaus sekä ryhmähenki ja vertaistuki. Johtopäätöksenä todettiin, että ryhmätoiminnasta hyötyivät pitkäaikaistyöttömät, joilla on tarvetta vahvistaa sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyään. Lisäksi toiminnan kautta vahvistettiin itseluottamusta ja arjen hallintaa työtoimintaan siirtymiseksi.

5 HELSINGIN MATALAN KYNNYKSEN ASUKASTALOT JA -TILAT TYÖLLISTÄJINÄ

Eri puolilla Helsinkiä toimii 10 asukastaloa ja -tilaa, joiden toimintaa koordinoidaan sosiaalityön ammattilaisten voimin ja toiminta ohjautuu vahvasti asuinalueiden tarpeiden pohjalta. Vuoden 2013 alusta yhdistyneessä sosiaali- ja terveystoimen organisaatiossa aluetyön yksikkö sijoittuu Perhe- ja sosiaalipalveluiden yksikön alle. Sosiaali- ja terveystoimintavirastolla on kuusi asukastilaa, kolme lähiöasemaa ja Kampin kappeli. Lisäksi aluetyön yksikkö on kumppanina mukana yli kahdessakymmenessä pääasiassa kolmannen sektorin toimijoiden ylläpitämässä asukastilassa tai -talossa. (Helsingin kaupunki 2013, 9–12, 21.)



KUVIO 1. Sosiaalisen ja taloudellisen tuen jaos perhe- ja sosiaalipalveluiden osastolla. (Helsingin kaupunki 2013.)

Asukastilojen ja -talojen toiminta pohjautuu asukkaiden, järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöhön. Toimipisteitä ovat: Betania, Hopeala, Kampin kappeli, Kumppanuustalo Hanna, Kontulan lähiöasema, Malmin toimintakeskus, Maunulan Saunabaari, Oulunkylän Seurahuone, Pihlajamäen lähiöasema ja Vuosaaren lähiöasema. Asukastalojen toiminta pyrkii omalta osaltaan ehkäisemään

elämäntilanteen muutoksista (lasten kotoa muutto, puolison kuolema, työttömyys, ero) mahdollisesti aiheutuvaa syrjäytymistä eli olosuhteiden luomaa yksinäisyyttä sekä sen lieveilmiöitä. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2013.)

Asukastalot ovat hyvin erikokoisia ja aukioloajoiltaan erilaisia, mutta keskimäärin toimipisteissä tilastoidaan noin 500 käyntiä viikossa. Talojen sidokset ja profiilit vaihtelevat. Osa taloista profiloituu vahvemmin sosiaalityön, sosiaaliohjauksen, päihde- ja mielenterveyskuntoutumisen ja työllistämisen areenoilla. Osa taas painottaa lähidemokratiaan ja asukasaktiviteetteihin perustuvia näkyviä tapahtumia ja toimintoja. (Helsingin kaupunki 2013, 9.)

Matalan kynnyksen asukastaloissa sosiaalialan ammattilaisten ja sosiaaliohjaajien roolina on rohkaista asiakkaita kuulluksi tulemisessa ja tukea työllistymisen prosessissa. (Kumppanuustalo Hanna 2013). Yhteisöllisissä työmenetelmissä ammattilaisten, asiakkaan ja kansalaisen roolit voivat yhdistyä, vaihtua tai olla eri tavoin dialogissa keskenään. Asiantuntijan tavoitteena on pysyä suhteellisen näkymättömissä. Tarpeen tullen hän voi toimia mukana, ja tukea keskinäisissä vuorovaikutustilanteissa. Yhteisöllisiä menetelmiä ovat osallisuus, vaikuttaminen, sekä valtautuminen yhteisössä ja yhteisön kautta. Yhteisöllisyyttä voidaan käyttää myös työvälineenä esimerkiksi päihteidenkäyttäjien, pitkäaikaistyöttömien, nuorten tai maahanmuuttajien kanssa työskennellessä. (Hyväri & Nylund 2010, 33–35, 41.)

5.1 Räätelöidyn työllistämisen malli

Helsingin Alueuudistuksen yksikön asukastaloissa työllistetään räätälöidysti, jonka avulla pyritään saamaan työelämän piiriin henkilöitä, joille se on hankalaa perinteisiä reittejä pitkin. Asukastalojen työntekijät toimivat lähiesimiehinä työtoiminnassa oleville henkilöille. Työskentely muodostuu rekrytoinnista, perehdyttämisestä, työn ohjauksesta, moniammatillisesta verkostotyöstä, arvioinnista ja työhyvinvoinnista huolehtimisesta. Talot tarjoavat työllistymismahdollisuuksia vuositasolla lähes parille sadalle helsinkiläiselle, joista noin 15 % on maahanmuuttajia. (Helsingin kaupunki 2013, 10.)

Kumppanuustalo Hannan toiminta-alueella, Helsingin keskisessä suurpiirissä, työllistäminen alkoi jo 1990-luvulla. Räättälöidyn työllistämisen mallin tavoitteena on toiminta- ja työkyvyn ylläpitäminen ja vahvistaminen sekä jatkotyöllistymiseen tai opiskeluun liittyvien suunnitelmien tukeminen. Räättälöidyn työllistämisen mallin ytimenä on yksilön, työvoimahallinnon ja muiden työllistämistä tai opiskelua edistävien tahojen yhteistyö. Sosiaalityön ja sosiaalialan työn näkökulmasta toiminnallisten työmenetelmien kehittäminen yhteistyössä asiakkaiden kanssa oli vastaus 1990 -luvun haasteisiin. Tarkoituksena on ehkäistä pitkäaikaistyöttömyyttä ja syrjäytymistä sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja kumppanuutta. Työllisyyspolkuja rakennetaan ”pienin askelin”, yksilön voimavarat huomioiden. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)

Räättälöidyn työllistämisen malliin kuuluu tiivis yhteistyö työvoimaviranomaisten, muiden työllisyyttä edistävien projektien, kuntien sosiaalitoimen ja terveydenhuollon kanssa. Yhteistyötä tehdään muiden toimijoiden kanssa, jotka toimivat työllistymisen ja työllistymisen tukipalvelujen parissa. Yksilökohtaisten työllisyyspolkujen suunnittelussa ovat tukena asukastalojen sosiaaliohjaus sekä sosiaali- ja terveystieteiden työhön ohjauksen palvelut. Lisäksi suunnittelussa ovat mukana kaupungin kanslian/henkilökeskuksen työllistymisen tuen palvelut, muun muassa työelämän palveluskeskus Duuri. Tarvittaessa mukana ovat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstökeskuksen päihdehuollon jälkikuntoutus, Kela ja diakoniatyö. (Sosiaali- ja terveystieteiden virasto 2013.)

Räättälöidyn työllistämisen mallin laadullisena vaikutuksena on etsiä mahdollisimman hyviä pitkäkestoisia ratkaisuja osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien tilanteeseen. Näitä ratkaisuja ovat työllistymiseen, palkkatukeen, aktivointiin, valmennukseen tai muuhun työvoimapolitiittisiin keinoihin tukeutuminen. Räättälöidyn työllistämisen mallissa pyrkimys on työllistymiseen, mutta tarpeen mukaan yksilölle voidaan räätälöidä työllistymisen esteiden poistamiseen johtava ratkaisu. Ratkaisu voi olla terveydentilan johdosta esimerkiksi eläkkeelle siirtyminen. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)

5.2 Kumppanuustalo Hanna toimintaympäristönä

Kumppanuustalo Hanna on yksi näkyvin tulos asiakaslähtöisen sosiaalityön kehittämishankkeesta vuosilta 1996–2004. Kumppanuustalo Hanna aloitti toimintansa vuonna 2005 Helsingin Alppilassa matalan kynnyksen palveluja tarjoavana talona. Helsingin kaupunki ylläpitää asukastaloa, jonka ylläpitokustannukset, työntekijäpalkat ja useimmiten myös toimintamäärärahat ovat osa kaupungin kiinteää talousarviota. Kumppanuustalo Hannan toiminta perustuu asukkaiden, järjestöjen, oppilaitosten ja sosiaali- ja terveystieteiden työntekijöiden kumppanuuteen ja yhteistoimintaan. Tavoitteena on kaikkien toimijoiden asiantuntevuuden ja voimavarojen hyödyntäminen, sekä päällekkäisten toimintojen ehkäiseminen verkostoitumalla alueen muiden toimijoiden kanssa. Toiminnan tavoitteena on heikoimmassa asemassa olevien asukkaiden voimavarojen lisääminen ja yhteisöllisen toiminnan mahdollistaminen. Monimuotoisen ja moniammatillisen yhteistyön lisäksi Kumppanuustalo Hannan toiminta liittyy kiinteästi aikuissosiaalityöhön. Tavoitteena on tukea ihmisten selviytymistä, köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemistä vahvistamalla ihmisten omia voimavaroja. (Kaupunginosasivusto Alppila 2005.)

Kumppanuustalo Hannassa järjestetään harrastus- ja vapaaehtoistoimintaa sekä työllisyyttä ja kuntoutumista edistäviä toimintoja ja harjoitteluja. Talon toiminta on kävijöille maksutonta tai omakustannushintaista. Talo on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton sekä päihteetön tila. Talon hallinnoijana ja ylläpitäjänä toimii Helsingin Sosiaali- ja terveystieteiden Perhe- ja sosiaalipalvelut. Kumppaneina toiminnassa ovat muun muassa Kumppanuustalo Hannan alueellisen Asukastoiminnan Tuki ry, Alppilan Työttömät Työnhakijat/Al TyTy ry, Alppilaseura ry, Meidän asiamme ry ja Stop Huumeille ry/bänditoiminta. (Kaupunginosasivusto Alppila 2005.)

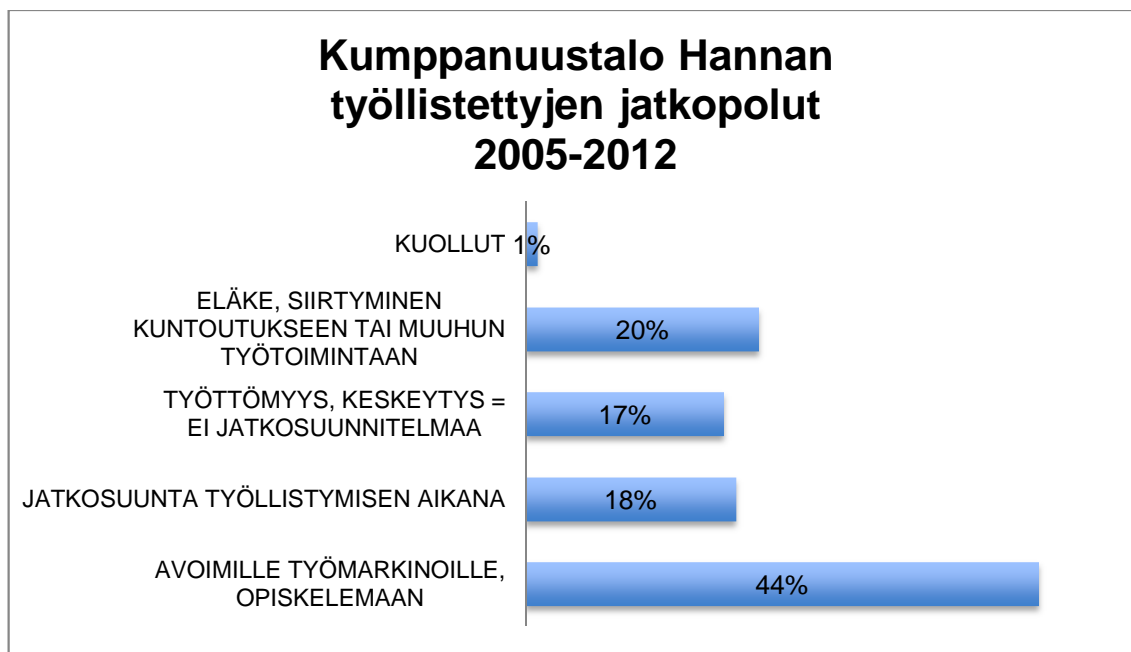
Kumppanuustalo Hannan kävijät tulevat kaikkialta Helsingistä, mutta pääsääntöisesti kävijät ovat lähialueella asuvia kuntalaisia. Vuositasolla käyntimääriä on noin 28 000–30 000. Elämäntilanteissa painottuvat usein vaikeudet liittyen muun muassa yksinäisyyteen, turvattomuuteen, sairauksiin, sosiaaliseen syrjäytymiseen, työttömyyteen, työkyvyttömyyteen ja mielenterveys- ja/tai päihdeon-

gelmistä kuntoutukseen. Arviolta noin 80 % kävijöistä on toimeentulotuen asiakkaita. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)

Kumppanuustalo Hanna on tehnyt yhteistyötä eri oppilaitosten kanssa. Kumppanuustalo Hanna, Helsingin kaupunki ja Laurea ammattikorkeakoulu ovat saaneet kunnallisen sosiaalipolitiikan innovaatiopalkinnon Huoltajasäätiöltä Kumppanina kentällä -kehittämishankkeelle vuonna 2006. Lisäksi oppilaitosyhteistyön kautta hyödynnetään käytännön ja teorian vuoropuhelua toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)

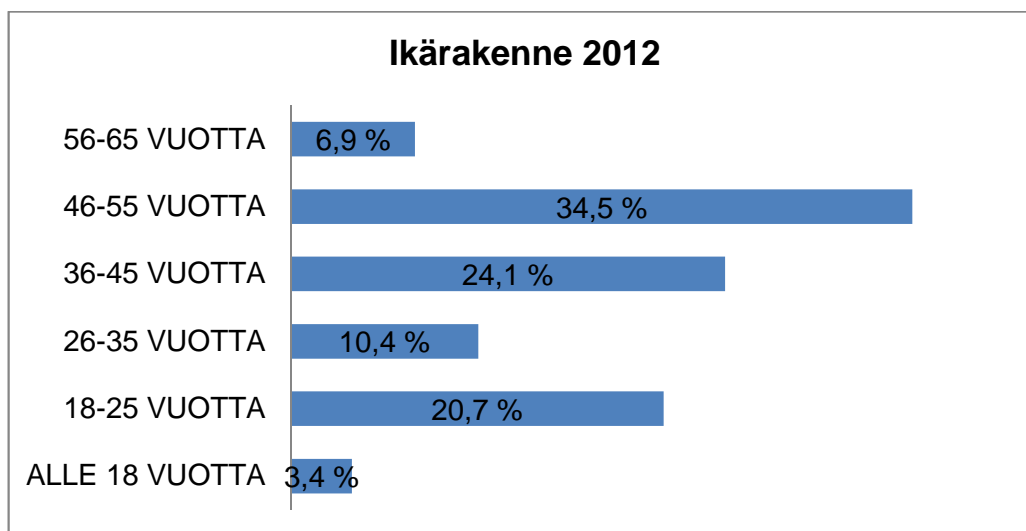
Kumppanuustalo Hannan työllistämien henkilöiden työnkuvat muotoutuvat kunkin työntekijän, koulutuksen, osaamisen, kiinnostuksen ja työ- sekä toimintakyvyn mukaisesti. Työnkuvat ovat kolmen tasoisia: perusosaamista vaativat työtehtävät, erityisosaamista vaativat työtehtävät sekä kuntouttavan työtoiminnan avustavat tehtävät. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)

Vuosina 2005–2012 Kumppanuustalo Hannassa oli ollut erilaisissa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä yhteensä 128 henkilöä. Näistä työllistetyistä, niin sanoituista Hanna -tiimiläisistä, 13 jatkoi työtään Kumppanuustalo Hannassa myös vuonna 2013. Kumppanuustalo Hannan tilastoinnin mukaan näistä lähteneistä 115:sta työllistetyistä oli työllistynyt avoimille työmarkkinoille melkein puolet, 44 % ja jatkosuunnan työllistymisen aikana muutoin oli löytänyt 18 %. Eläkkeelle tai kuntouttavaan työtoimintaan tai vastaavaan oli siirtynyt 20 %. Yhteensä opiskelemaan tai muun jatkopolun työllistämisyksikön aikana oli siis löytänyt yhteensä 63 % 115 työllistetyistä. 17 % työllistetyistä oli joko lopettanut työllistämisyksikön kesken tai mietti vielä jatkopolkuaan. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)



KUVIO 2: Jatkopolut 2005–2012. N=115. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)

Hanna-tiimin ikärakenne vuonna 2012 jakaantui 18 -vuotiaasta 65 -vuotiaaseen. Erityisesti vuosina 2010–2013 toiminnassa keskityttiin nuorten, alle 25-vuotiaiden mahdollisuuteen päästä kiinni työelämään ja koulutukseen. Suurin osa tiimiläisistä vuonna 2012 oli ollut 46–55 -vuotiaita. Vuonna 2013 uutena yhteistyötahona oli kuntouttava vankityöprojekti sekä kuntakokeiluhanke 30–45 -vuotiaalle pitkäaikaistyöttömille. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)



KUVIO 3. Hanna-tiimin ikärakenne vuonna 2005–2012. N=115. (Kumppanuustalo Hanna 2013.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyössä on käytetty myös soveltavin osin määrälliselle tutkimukselle ominaista tilastollista esittämistä. Tutkimusta varten haastattelin Kumppanuustalo Hannassa vuosina 2005–2012 työllistettyinä ollutta 22 henkilöä.

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tämä opinnäytetyö tarkastelee Kumppanuustalo Hannassa vuosina 2005–2012 työllistettyinä olleiden henkilöiden kokemuksia räätälöidyn työllistämisen ajanjaksolta.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Miten työllistetyt kokivat työllistymisajan ja mitkä tekijät vaikuttivat työllistymiskokemukseen Kumppanuustalo Hannassa?
- 2) Millainen merkitys työllistämisen ajanjaksolla oli heidän hyvinvointiinsa?
- 3) Millainen merkitys räätälöidyllä työllistämisen mallilla ja työllistymisen jaksolla oli työllistettyjen tulevaisuudelle?

Haastatteluista saadun aineiston tavoitteena on kartoittaa, mitkä seikat vaikuttivat haastateltavien työllistymiskokemukseen ja millaista merkitystä työllistämisen ajanjaksolla on ollut heidän hyvinvointiinsa. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan ja jatkopolkujaan työllistämisaian jälkeen.

6.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tietoja voidaan kerätä kvalitatiivisesti, mutta analyysi voidaan tehdä sekä kvalitatiivisesti, että kvantitatiivisesti. Näin analyysit täydentävät toisiaan. (Hirsjärvi, Hurme 2000, 30.) Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Valitsin laadullisen tutkimusmenetelmän, koska tutkimusjoukko oli sen verran pieni, että se ei täytä määrällisen tutkimuksen kriteereitä. Tavoitteeni tässä opinnäytetyössä oli saada esille laadullisia tuloksia kuten kokemuksia työllistämisanjaksosta ja sen merkityksiä hyvinvointiin. Opinnäytetyön aineiston analyysissä käytän soveltuvien kohdin kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen tilastollista havainnoimista laadullisen tutkimuksen lisäksi.

Tavallisesti laadullisen tutkimuksen osallistujamäärä jää paljon pienemmäksi kuin määrällisessä tutkimuksessa, ja usein haastatteluja tehdään muutama. (Tuomi 2007, 142). Myös Hirsjärvi ja Hurme (2000, 59) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa pyritään tilastollisten yleistysten sijasta ymmärtämään syvällisemmin jotakin asiaa, saamaan jostakin paikallisesta ilmiöstä tietoa tai etsimään ilmiöihin tai tapahtumiin uusia teoreettisia näkökulmia. Merkittävää tietoa voidaan saada jo muutamaa henkilöä haastatteleamalla.

Tein haastattelut teemahaastattelun periaatteiden mukaisesti, koska koin teemahaastattelun sopivan asiakkaiden kokemusten esille tuomiseen. Teemahaastattelu tuki myös muodoltaan tavoitettani selvittää työllistämisanjaksion kokemuksia ja vaikutuksia haastateltavien elämään jatkossa. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 48) mukaan teemahaastattelulle on olennaista se, että haastateltava saa siinä äänensä kuuluviin. Myös Eskola ja Suoranta (2008, 86–87) toteavat, että teemahaastattelussa kerätyn aineiston voidaan nähdä edustavan haastateltavien puhetta itsessään. He perustelevat tätä sillä, että se on muodoltaan niin avoin, että vastaajalla on mahdollisuus puhua vapaamuotoisesti.

Metsämuuronen (2006, 113–114) toteaa, että haastattelu sopii moniin tilanteisiin aineiston keruun perusmenetelmänä ja sitä kannattaa käyttää aina, kun se tuntuu mielekkäältä. Menetelmänä haastattelu on melko työläs sekä haastateltavien aineiston keräys- että analyysivaiheessa. Eskola ja Suoranta (2008, 15–21)

toteavat, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalla on kvantitatiivista tutkimusta keskeisempi asema ja vapautta joustavaan suunnitteluun ja toteutukseen.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 35, 48) mukaan laadulliset tutkimusmenetelmät sopivat hyvin, kun tarkoituksena on kartoittaa ihmisten kokemuksia jostain aiheesta. Haastattelun vahvuuksia menetelmänä on muun muassa se, että haastattelussa ihminen on merkityksiä luova aktiivinen osapuoli. Tutkittava aihe tuottaa monitahoisesti ja useisiin suuntiin viittaavia vastauksia. Puolistrukturoitu haastattelu sopii käytettäväksi tilanteissa, joissa tutkimuksen kohteena ovat esimerkiksi arat aiheet ja halutaan selvittää heikosti tiedostettuja seikkoja. Oleellisinta on, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Hirsjärven ym. (2007, 155) ovat myös sitä mieltä, että merkityksien ja subjektiivisten kokemusten tutkimisessa laadullisen menetelmän käyttäminen on kannattavaa, koska tutkittavien näkökulma ja ääni pääsevät esille.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, koska haastattelun aihepiirit ja teema-alueet ovat kaikille samat. Puolistrukturoitu haastattelu etenee niin, että kaikille haastateltaville esitetään samat tai likipitäen samat kysymykset samassa järjestyksessä. Joidenkin määritelmien mukaan puolistrukturoidussakin haastattelussa, kuten teemahaastattelussa, voidaan vaihdella kysymysten järjestystä. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 47.)

Tässä opinnäytetyössä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa kysymykset olivat kaikille haastateltaville samat ja esittämisjärjestys oli lähes sama. Lisäksi haastattelussa oli perustietoja kartoittava strukturoitu osuus. Haastattelut toteutettiin kasvokkain, puhelinhaastatteluna sekä sähköpostitse.

6.3 Aineiston hankinta

Valitsin itseäni kiinnostavan aiheen Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön aihevälityksestä jo opintojeni alkuvaiheessa. Pystyin yhdistämään opinnäy-

tetyön aiheeseen, räätälöityyn työllistämisen malliin, aikuissosiaalityön seitsemän viikon harjoittelun. Harjoittelujakson aikana tutustuin toimintaympäristöön, asiakkaisiin, työllistettyihin sekä sosiaaliohjaajiin. Kumppanuustalo Hannan sosiaaliohjaajien opastuksella pääsin tutustumaan lisäksi räätälöidyn työllistämisen malliin käytännössä. Harjoittelujakson yhdistäminen opinnäytetyön aiheeseen oli mielestäni hyvä asia, koska räätälöidyn työllistämisen malli ja matalan kynnyksen asukastalon toiminta oli minulle entuudestaan vierasta.

Tutkimusprosessini eteni tutkimusaiheen sekä metodin valitsemisella. Kävin Kumppanuustalo Hannassa keväällä 2013 tapaamassa sosiaaliohjaajia, joiden kanssa täsmensin työn tarkoitusta. Aiheen syventymisen myötä, tarkensin työn näkökulmia, tavoitteita sekä perehdyin teorian tietoon.

Hain tutkimuslupaa Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksesta keväällä 2013. Tutkimusluvan sain 24.9.2013. Saatua tutkimuslupaa, sovin Kumppanuustalo Hannan sosiaaliohjaajien kanssa aikataulun, jonka tavoitteena oli, että saan haastatteluun suostuvien yhteystiedot kesällä 2014. Kumppanuustalo Hannan sosiaaliohjaajat ottivat yhteyttä työllistettyihin, jotka olivat olleet työtoiminnassa vuosina 2005–2012. Haastatteluun ilmoittautui 32 henkilöä.

32:sta haastatteluun ilmoittautuneista haastattelin lopulta 22 henkilöä. Kymmenen haastatteluun suostumuksensa antaneista henkilöistä perui osallistumisensa. Haastattelusta kieltäytyneet ilmoittivat syiksi seuraavia: liian pitkä aika työkokeilusta, kiire, huono ajankohta sekä se, että haastatteluun osallistuminen olisi liian raskasta henkisesti. Vastaukset haastattelusta kieltäytyneiltä sain tekstiviestinä, puhelimitse tai sähköpostilla.

Haastattelut toteutuivat seuraavasti: kaksi sähköpostihaastattelua, 9 henkilökohtaista haastattelua ja 11 puhelinhaastattelua. Haastattelut tehtiin rauhallisessa tilassa. Puhelinhaastattelut kestivät keskimäärin 15 minuuttia ja henkilökohtaiset haastattelut pisimmällään melkein kaksi tuntia. Haastattelut äänitettiin haastateltavan luvalla. Neljä haastateltavaa eivät antaneet lupaa äänitykseen, jolloin tein muistiinpanoja haastattelun kuluessa. Kaksi sähköpostihaastatteluun osallistunutta ilmoittivat saatekirjeessä ilmoittamaani sähköpostiosoitteeseen

halukkuutensa osallistua haastatteluun sähköisesti. Lähetin haastattelukysymykset heidän antamaansa sähköpostiosoitteeseen ja he kirjoittivat vastauksensa suoraan viestiin.

6.4 Tutkimusaineiston analysointi sisällönanalyysillä

Samaa haastattelutekstiä voidaan tulkita useilla eri tavoilla ja eri näkökulmista. Onnistuneen tulkinnan kriteerit ovatkin siinä, että myös lukija löytää saman näkökulman kuin tutkija itse. Tekstistä voidaan etsiä eri asioita ja tulkinnat niistä ovat erilaisia. Haastattelututkimuksessa lukija ei lue kuvausta itse haastattelusta, vaan hän lukee tutkijan tulkinnan haastattelusta. Tulkinnan varmistamiseksi tutkijan on kirjoitettava tarkka kuvaus siitä, miten tulkintaan on päädytty. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 151–152.)

Sisällönanalyysin tarkoituksena on löytää tekstistä juuri se asia, mihin tutkimuksessa on haluttu vastaus. Siinä kuvataan litteroitujen haastattelujen sisältö sanallisesti eli aineistolähtöisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105–109.) Tyypillisesti laadullinen aineisto on haastatteluaineistoa, joka on tavallisesti nauhoitettu ja sitten purettu eli litteroitu puhutusta tekstistä tekstinkäsittelyohjelmalla. Eduksi on, jos tutkija oppii jo melko varhaisessa vaiheessa ruudultalukutaidon eli oppii lukemaan näyttöpäätteeltä paperin sijaan. (Rantala 2001, 90–91.) Tässä opinäytetyössä nauhoitettu aineisto litteroitiin. Aineiston litteroinnissa tekstinkäsittelyohjelma oli kohdallani paras tapa purkaa haastattelut. Jos haastateltavat eivät antanut lupaa äänittämiseen, he suostuivat siihen, että kirjoitin haastattelun aikana vastaukset tietokoneella. Käsin kirjoittamiseen verrattuna, koneella kirjoittaminen oli kohdallani nopeampaa ja tarkempaa.

Analyysin aloitusvaiheessa pitää määritellä sisällönanalyysin analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi yksi sana tai lause. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–115). Käytin itse sanoja. Aineiston analyysiyksiköksi määrittelin ajatuskokonaisuutta kuvaavan sanan. Lähdin liikkeelle yhdistämällä samankaltaisia pelkistettyjä sanoja eli pelkistysiksi allekkain. Samalla pohdin kullekin syntyneelle sanojen ryhmälle sopivia otsikkoja eli alaluokkia. (LIITE 3). Saatuaani jaettua pelkistykset

alaluokkiin kopioin alaluokat taas uudelle Excel-sivulle ja etenin yhdistämällä samankaltaisia alaluokkia yläluokiksi.

Litteroituani haastattelut sana sanalta, tekstiä syntyi yhteensä 39 sivua rivivälillä yksi. Lisäksi nauhoittamattomasta, suoraan koneelle kirjoitetusta tekstistä sekä sähköpostiviesteistä, tuli yhteensä 12 sivua muistiinpanoja. Luin haastatteluaineiston useaan kertaan läpi ja alleviivasin tärkeitä ilmaisuja kirjoitetusta tekstistä. Pohdin alleviivattujen ilmaisujen sisällön merkitystä, jonka jälkeen kokosin jokaiselle haastateltavalle oman sisällönanalyysi-sivun Excel-taulukkoon. Etsin aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ja pelkistettyjä ilmaisuja, joista muodostin alaluokkia. Yhdistelin eri käsitteitä, jotta saisin vastaukset tutkimuskysymyksiini. Tämän jälkeen yhdistin alaluokista yläluokat. Viimeiseksi yhdistin yläluokista kokoavat pääluokat. Aineiston sisällönanalyysi perustuu omaan tulkintaani tutkimustuloksista. (LIITE 3.)

7 TUTKIMUSTULOKSET

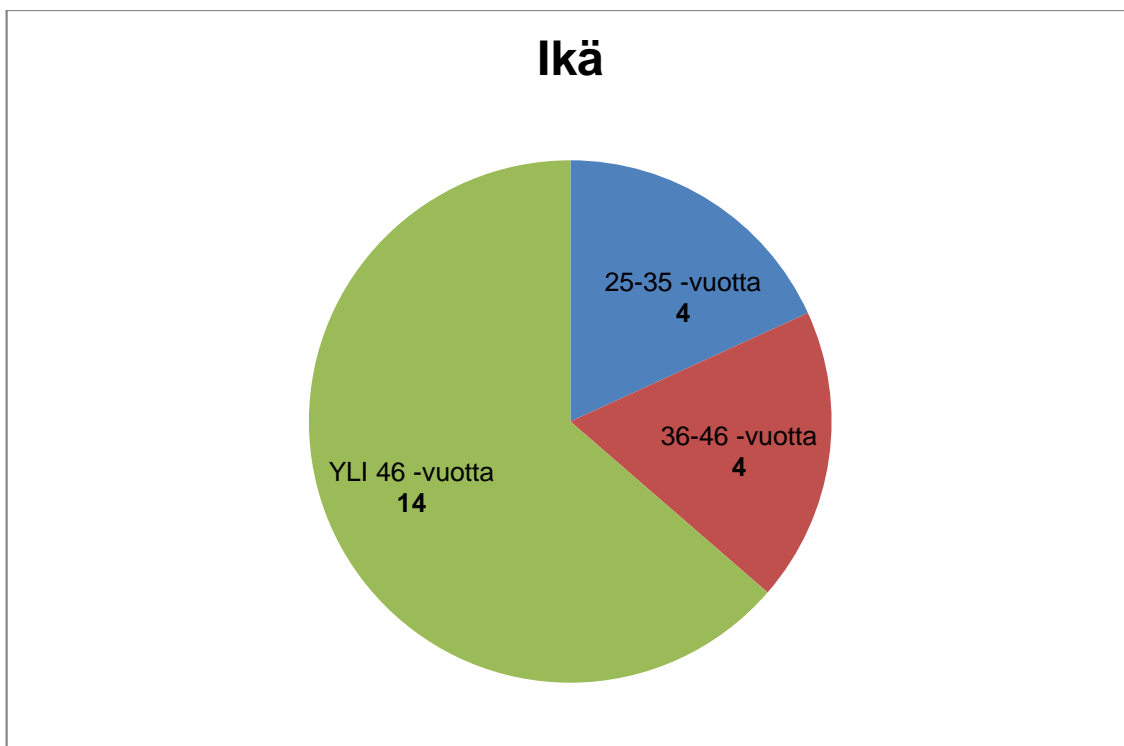
Tässä osiossa esittelen teemahaastatteluista sisällönanalyysillä saamiani tuloksia. Sisällönanalyysin perusteella löytyi yhteensä seitsemän pääluokkaa: arjen sujuminen, arjessa jaksaminen, voimaantuminen ja elämänhallinta, työyhteisön tuki ja haasteet työssä, jatkopolut ja tulevaisuuden suunnittelu. Tulososio jakaantuu kuuteen osaan kunkin osan esittäessä sisällönanalyysin pääluokaksi nousseita tuloksia. (Liite 3.)

Tutkimustulosten tulkintaosiossa käytin käsitteitä asiakas, työntekijä tai haastateltava sekä sosiaaliohjaaja. Asiakkaat ovat Kumppanuustalo Hannassa käyviä vaihtuvia tai vakituksia kävijöitä. Työntekijällä tai haastateltavalla tarkoitin Kumppanuustalo Hannassa työllistämisen ajanjaksolla ollutta henkilöä, jota haastattelin opinnäytetyötä varten. Kumppanuustalo Hannassa työskentelevistä kahdesta ohjaajasta käytin nimitystä sosiaaliohjaaja.

Esittelen seuraavissa alaluvuissa Kumppanuustalo Hannassa työllistymisajalta koettuja merkityksiä pääluokittain tärkeysjärjestyksessä. Ensimmäisessä alaluvussa 7.1 esittelen haastateltujen taustatiedot. Otsikoiden 7.2–7.7 alla esittelen sisältöanalyysin teemojen mukaisesti aineistoista nousseita pääkohtia. Teemojen alaluokat on havainnoitu kuvioina, joista selviää kuinka moni 22:sta haastateltava mainitsi teeman.

7.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavat olivat työskennelleet vuosina 2005–2012 Kumppanuustalo Hannassa erilaisissa työtehtävissä ja erilaisissa työllistämistoimenpiteissä. Haastatelluista yli puolet (12) oli miehiä ja 10 naisia. Yli puolet, 14 henkilöä oli haastateluhetkellä yli 46 -vuotiaita. 25–35 -vuotiaita oli neljä ja 36–46 -vuotiaita haastatelluista oli neljä henkilöä.



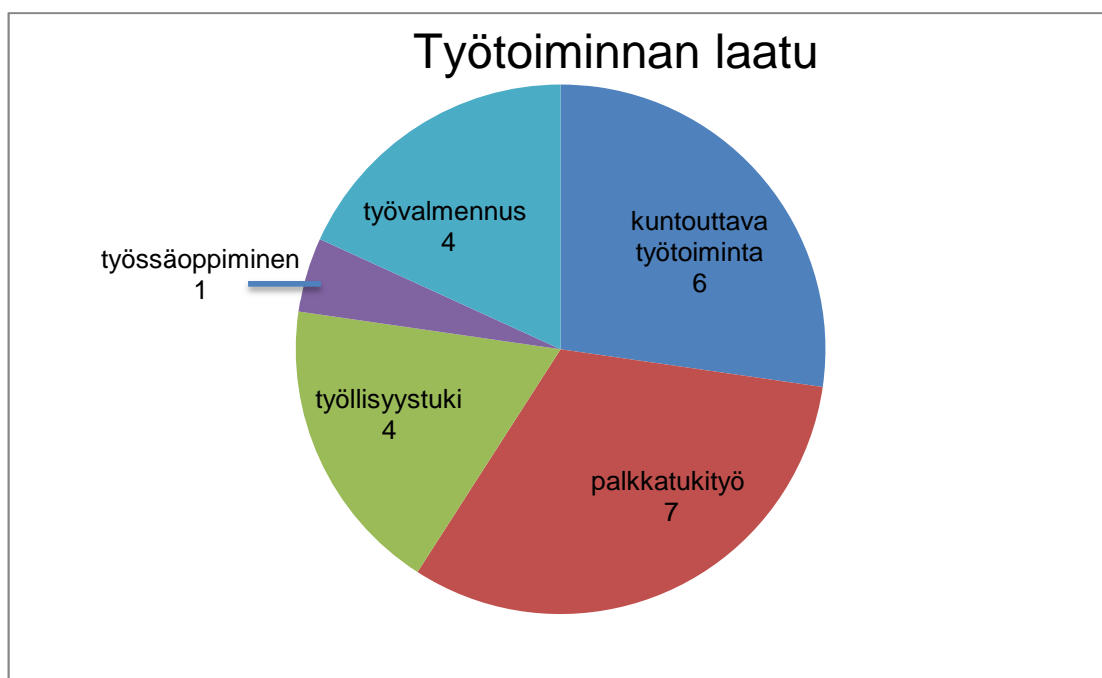
KUVIO 4. Haastateltujen ikäjakauma. (N=22).

Suurin osa haastatelluista oli työllistettynä Kumppanuustalo Hannassa vuosina 2009–2010 (7 henkilöä) ja vuosina 2011–2012 (10 henkilöä). Vuosina 2005–2008 työllistettyinä oli haastatelluista ollut neljä henkeä. Otin tutkimukseen mukaan yhden henkilön, jonka työllistymisjakso jatkui vuodelle 2013

TAULUKKO 1. Ajanjakso Kumppanuustalo Hannassa

2005–2006	2
2007–2008	2
2009–2010	7
2011–2012	10
2013	1

Enemmistö haastatelluista oli ollut palkkatukityössä eli seitsemän henkilöä. Kuntouttavassa työkokeilussa oli ollut kuusi henkilöä. Työvalmennuksessa ja työkokeilussa oli ollut neljä henkilöä. Haastattelin lisäksi työssäoppimisen ajanjaksolla ollutta työntekijää (KUVIO 5).

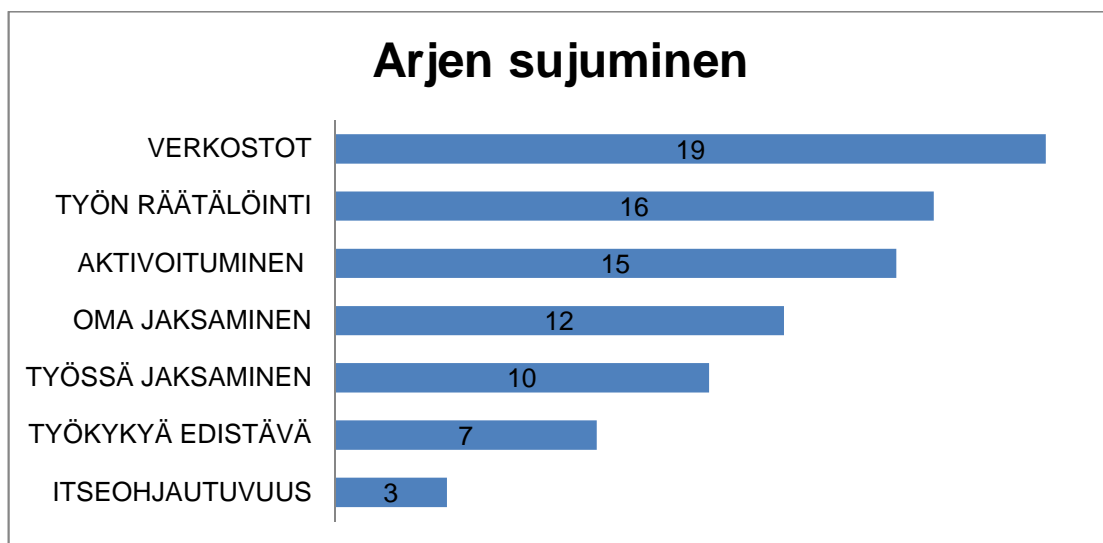


KUVIO 5. Työtoiminnan laatu Kumppanuustalo Hannan ajanjaksolla 2005–2012. (N=22).

Tietoa Kumppanuustalo Hannasta haastateltavat saivat muun muassa omien sosiaalisten verkostojensa kautta. Oma-aloitteisuus työllistämipaikan saamisessa on tärkeää.

Yks kaveri kerto mulle tästä Hannasta ja siitä, että työttömän olis mahdollista saada työpaikka sieltä. Mä sain puhelinnumeron kaverin kautta ja sitten mä soitin (sosiaaliohjaajalle) ja pääsin haastateluun.

7.2 Arjen sujuminen



KUVIO 6. Arjen sujuminen. (N=22).

Suurin osa haastatelluista koki työllistämisen ajanjakson parantaneen omaa jaksamista ja ajanjakson olleen työkykyä edistävä. Työn räätälöinnin koettiin olleen tärkeä tekijä oman hyvinvoinnin edistämisessä. Myös omien sosiaalisten verkostojen olemassaolo koettiin olevan tärkeitä.

Suurin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että työllistämisaianjakso vaikutti heidän oman arkensa sujumiseen ja kuntoutumiseen positiivisesti. Sosiaalisten verkostojen merkitys korostui suurimmalla osalla haastatelluista. Omien verkostojen olemassaolon koettiin auttaneen työssäjaksamisessa. Verkostoista he saivat vertaistukea, apua päihitteettömyyteen sekä oman talouden suunnitteluun. Lisäksi he kokivat, että työtehtävien mielekkyydellä ja oman työn räätälöinnillä oli merkitystä omaan jaksamiseen. Esimerkiksi, jos oma työtehtävä oli mielekäs ja omien voimavarojen rajoissa tehtävissä, sen koettiin vaikuttavan kuntouttavasti ja se edisti heidän omaa työssäjaksamista. Työn räätälöinti mahdollisti niin sanotun matalan kynnyksen työn tekemistä ja oman fyysisen jaksamisen rajojen kokeilua. Ne henkilöt (3/22), jotka kokivat, että heillä ei ole omia verkostoja lainkaan tai ainoastaan vähän, kokivat arjen sujumisen olevan kohdallaan

raskaampaa ja vaikeampaa kuin ne, joilla oli sosiaalisia verkostoja ja tukea arjessa (KUVIO 6).

7.2.1 Sosiaalisten verkostojen vahvistuminen

Suurin osa haastateltavista koki sosiaalisten verkostojen olleen heille tärkeä arjen sujuvuuden ja oman jaksamisen kannalta. Kuitenkin muutama oli sitä mieltä, että omat verkostot puuttuivat kokonaan ja eräs haastateltavista ei halunnut vastata kysymykseen lainkaan. Tärkeimpiä verkostoja haastatetuille olivat: oma perhe, ystävät, työvoiman palvelukeskus Duuri, Kallion seurakunnan työntekijät sekä Kumppanuustalo Hannan sosiaaliohjaajat. Lisäksi haastateltavat mainitsivat verkostoiksi työkaverit eli Hanna-tiimin ja ystävyysuhteet Kumppanuustalo Hannan asiakkaiden kanssa. Osa haastateltavista piti työllistymisajanjakson jälkeen yhteyttä sosiaaliohjaajiin, työkavereihin sekä asiakkaisiin.

Ystävyysuhde näiden Kumppanuustalo Hannan työntekijöiden kanssa on säilynyt sen jakson jälkeenkin. Et tällaista. Toi oli ihan mieletön, siis toi puoli vuotta. Ihmisten kanssa tehtävä työtä ja pelkkä se luottamuksen luominen, tällaisen asiakassuhteen luominen.

Neljä haastatelluista henkilöistä oli saanut ystäviltään tietoa Kumppanuustalo Hannasta ja mahdollisesta työllistämispaiikasta. He olivat ottaneet ensin suoraan yhteyttä Kumppanuustalo Hannan sosiaaliohjaajiin, jonka jälkeen he olivat menneet työ- ja elinkeinotoimistoon sopimaan asiasta. Oma aktiivisuus työllistämispaiikan saamisessa oli tärkeää.

Kävin Hannassa tutustumassa ja ihastuin paikkaan. Kävin juttelemassa ohjaajien kanssa. Sovittiin, että soitan syksyllä ja palaan asiaan. Työkkärin tädit oli apuna. Kyllä se ihminen osaa kulkea kun ajatellaan ratkaisukeskeistä mallia niin mä haluan eteenpäin ja oman paikan itselleni. Haluan turvallisuutta. Talo ei ole sellainen mihin vaan poikkeaa, vaan sinne mennään jonkun tarkoituksen vuoksi.

Vaikka suurin osa haastatelluista totesi verkostojen olleen tärkeä tekijä työllistämisaikajaksolla oman työkyvyn ja hyvinvoinnin edistämiseksi, kahdella haastateltavalla ei ollut verkostoja lainkaan. He kuitenkin totesivat, että olisivat tarvinneet sellaisia, mutta eivät osanneet hakea apua. He kokivat, että ohjaajien tuki ja konkreettinen apu oli ollut tärkeää heidän työllistämisaikajallaan.

Mulla ei ole mitään verkostoja, enkä halua ketään sotkemaan ja arvostelemaan mun elämää. Mitään verkostoja silloin ei ollut, enkä omista edes tietokonetta. Mutta kyllä mä olisin apua välillä tarvinnut, nyt sen ymmärrän, mutta en osannut kysyä apua.

Osalla oli huonoja kokemuksia työ- ja elinkeinotoimiston palvelusta, varsinkin joistain toimipisteistä saatu palvelu ja apu koettiin riittämättömäksi.

Työvoimatoimiston mä koin hyvin passiiviseksi. Viimeisellä viikolla mä vasta sain tietää sellaisesta paikasta kuin Seure. Otin sinne itse yhteyttä ja aloin tehdä päiväkeikkoja päiväkodeissa.

Työvoiman palvelukeskus Duuri sai usealta haastatellulta hyvää palautetta palvelun tasosta. Erikseen mainittiin Duurin sosiaalityöntekijöiden palvelusta, jonka koettiin olleen asiallista ja informatiivista.

Mulla oli siis tää duuni, niin mä juttelin Duurissa sen sossun kanssa ja mä kysyin tästä mun työmarkkinatuesta ja siitä, että onko sitä tarkistettu. se kerto, et on tarkistettu ja kerto millaisen lausunnon ne on laittanu Kelaan. Mä tiedän, et siltä mun virkailijalta mä saan aina vastauksen, mitä vaan kysyn. Se on ihan kiva tyyppi eikä pidä mua luuserina.

7.2.2 Fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen ja joustavuus työssä

Suurin osa (18/22) koki oman työtehtävän räätälöinnin olleen heidän kohdallaan tärkeä hyvinvointiin ja arjen sujumiseen vaikuttava seikka. Lisäksi he totesivat työn räätälöinnillä olleen vaikutusta niin fyysiseen, kuin psyykkiseen työssäjaksamiseen. Eräs haastateltu totesi, että räätälöidyn työllistämisen -mallin joustavuus voi olla myös heikkous. Hän tarkoitti sillä toimenkuvien runsautta. Hän ko-

ki, että muiden työntekijöiden toimenkuvat olisi tarpeellista avata toisille työntekijöille ja näin välttyttäisiin väärinymmärryksiltä.

Vaikuttamisen mahdollisuus omiin työaikoihin sekä oman työtehtävän räätälöinti oli myös parantanut haastateltujen hyvinvointia ja edistänyt heidän työkykyään. Eräs haastatelluista totesi sen mahdollistaneen kuntoutumisen ”pienin askelin”, oman fyysisen ja henkisen kunnon mukaan. Usean haastateltavan puheissa nousi esille osa-aikainen työaika, sekä muu joustavuus työajoissa, jonka he kokivat auttaneen heitä arjessa selviytymisessä. Yli puolet haastatelluista koki työllistämisen ajanjakson olleen heidän työkykyään edistävä.

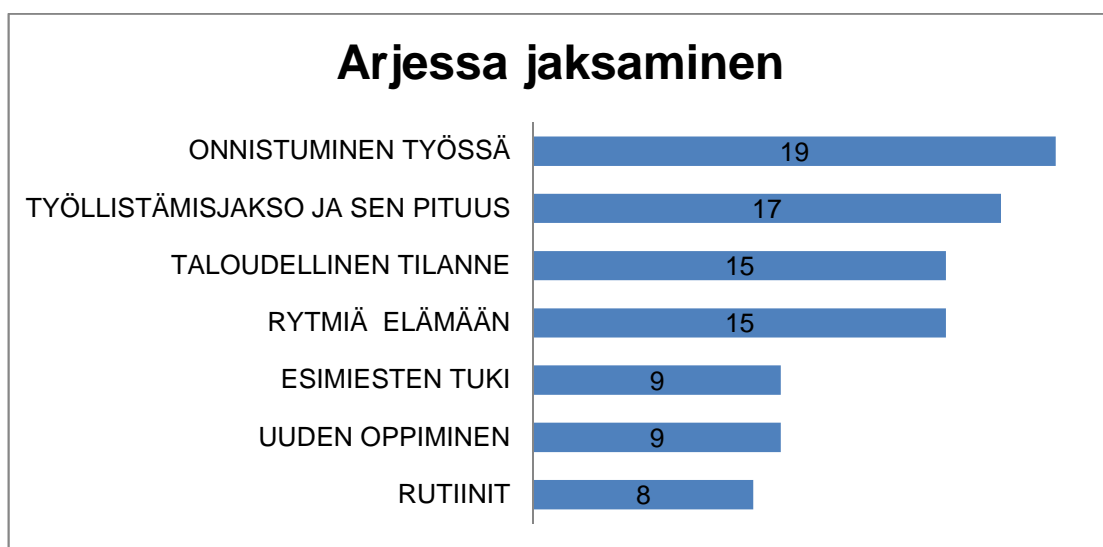
Oli olennaisen tärkeää, kun oli pitkä työttömyysjakso takana niin tuki ja työkyky. Ja tässä räätälöinnissä on sellainen juttu, että, jos ei olisi niin joustava räätälöidyn työllistämisen malli niin tekeminen voisi olla myös raskasta tekijälle. Mut mun kohdalla toi räätälöinti toteutu sillä lailla, että pystyin omaa osaamista käyttää hyödyksi.

Noin puolet (12/22) haastateltavasta totesi, että Kumppanuustalo Hannan työllistämisen tarkoitus oli heidän kohdallaan suunniteltu oman fyysisen jaksamisen kokeilemiseen. Haluttiin testata omia rajoja. Haastatelluilla oli realistinen kuva omasta työkyvystään ja heillä oli perussairauksia, jotka vaikuttivat alentavasti fyysisen työn tekemiseen ja jaksamiseen. Haastateltavat arvioivat työkykynsä olleen työllistämisaianjaksolla tyydyttävä. Oma terveys saatettiin joskus asettaa toissijaiseksi tekijäksi. Osa haastateltavista koki, että he mieluummin ovat töissä kuin sairastavat kotona, koska terveydentilan ei koettu kohenevan levolla tai yksin kotona olemisella.

Tämä on matalan kynnyksen toimintaa ja mä olen saanut tehdä oman osaamisen ja jaksamisen puitteissa. Sitten se on kannustavaa ja on alkanut uskomaan itseensä. Mä oon tykänny täällä olla, ku tää ei oo ollu sellainen nihilistipaikka. Niin, kun oon mä ollu monessa muussakin paikassa ja tää on ollu mulle sellainen henkireikä. Kyllä mä sairauslomaa saisin, mutta mä en halua eli kyllä mä olisin kotonakin kipee. Et se on ihan sama missä sitä on. Se, että mä käyn kuntouttavassa, niin mä käyn kuitenkin töissä, vaikka se olis sellaisella nimikkeellä. Mut tää on niiku tosi tärkeetä, että on tällainen paikka, et tulee lähdettyä sieltä kotoa. Et en oo vielä heittänyt kirvestä kaivoon, kunhan nyt näistä terveysongelmista pääsee niin kaikki on hyvin.

Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 43) tekemän tutkimuksessa, jossa asiakkaat arvioivat omaa työkykyään kuntouttavassa työtoiminnassa todettiin samansuuntainen tulos. He toteavat tutkimuksessaan, että 41 % arvioi oman työkykynsä oleva tyydyttävä ja 14 % asiakkaista arvioi työkykynsä olevan heikko.

7.3 Arjessa jaksaminen



KUVIO 7. Arjessa jaksaminen. (N=22).

Suurin osa (19/22) koki onnistuneensa omassa työssään työllistymisaikana. Oman mukavuusalueen ulkopuolelle uskaltautuminen ja uusien asioiden oppimisen koettiin olleen positiivisia asioita. Elämän rytmistä kiinni saaminen ja rutiinit toivat jatkuvuutta ja turvallisuuden tunteita ja näin ollen myös onnistumisen tunteita. Oman taloudellisen tilanteensa työllistämisaikalla koki parantuneen 15 henkilöä (KUVIO 7).

7.3.1 Psykkisen toimintakyvyn vahvistuminen

Työllistämisaika oli ollut suurimmalle osalle positiivisella tavalla haastavaa aikaa. Itsensä haastaminen ja oman mukavuusalueen ulkopuolella toimimisen koettiin antaneen rohkeutta ja voimia tarttua uusiin haasteisiin.

Kun mä sain täältä voimia, se rupes niiku pikkuhiljaa rakentuu. Sitä rohkastu ja alkoi elämään. Sitten mä aloin pikkuhiljaa elämään ja, et mä rupesin ajattelemaan positiivisemmin, että ei tässä ole mitään. Ei oo mitään hätää. Kyl mä ite olin silloin ennen Hannaan tuloa ollut duunista veke. Niin en mä sitä ujostelee sanoa, että olin aika pahasti päihteisiin koukussa ja sain sairauskohtauksen. Siksi mä aloitin kuntouttavalla työtoiminnalla. Mä en ollut enää varma osaa misestani ja jaksamisestani enää. Mä sain siitä itseluottamusta takaisin. Tää juttu sattuu silloin hyvään saumaan.

Osa haastatelluista kertoi menneisyyteensä liittyneen päihteiden käyttöä ja masennusta. Työllistämisyksikön koettiin edistäneen päihteettömänä pysymisessä, mutta työllistämisyksikön jälkeen muutamalle oli tapahtunut retkahtamisia. Tärkeänä koettiin Kumppanuustalo Hannan päihteettömyys, sen koettiin auttaneen päihteettömänä pysymisessä.

Mä olen nyt käynyt terapiassa jo vuosia. Kyl mullakin nyt on tukea, mut silloin kun mä olin siis Hannassa, niin ei mulla paljon verkostoja ollu. Ton jakson jälkeen mä retkahdin ja mä jäin silloin vähän yksin. Mut nyt on ihan hyvä fiilis ja oon ollu kuivilla jo jonkin aikaa enkä aio retkahtaa.

Kun mä sain Hannasta paikan, sen jälkeen sain yksityiseltä vuokra-asunnon. Asunnon saamisen jälkeen asiat alkoivat sujua. Asunto ja Hanna on ollut mun pelastus. Hannassa oon tutustunut hyviin ihmisiin ja oon löytänyt rinnalleni hyvän naisen. Kun me muutettiin yhteen, niin se vaikutti mulla alkoholin käyttöön vähentävästi. Absolutistia musta ei tule, mut mitä vähemmän käyttää alkoholia sitä parempi.

Osalla haastateltujen elämässä oli tapahtunut ikäviä asioita työjakson aikana. Omaisia ja sukulaisia oli kuollut, perhepiirissä oli ollut masentuneisuutta ja päihteiden käyttöä. Osa haastatelluista oli mielenterveys- tai päihdekuntoutujia.

Mä olen käynyt AA-kerhossa jo 15-vuotta. Mä olin välillä selvin päin, mutta sitten tuli työttömyys ja avioero. Ne sotki vähän. Mä olen myös sairastanut aika rajusti. Mä olin aika huonossa hapessa. Mä olen kuntoutunut aika hyvin ja minussa ei enää nää jutut näy.

Sitten jakson aikana sukulainen kuoli. Silloin oli hyvä, että mulla oli Kumppanuustalo Hannan ajanjakso käynnissä, muuten olisin surrut yksin kotona. Sit kuoli mun kaksi lähisukulaista. Kaikki saman vuoden aikana. Kun tulee ikää niin porukkaa kaatuu.

Suurin osa haastatelluista oli yli 46 -vuotiaita (KUVIO 4). Osa haastatelluista toi esille huolen omien jo iäkkäiden vanhempien terveydestä sekä siitä, kuinka omat voimavarat riittäisivät vanhempien arjessa auttamiseen. Osalla omat vanhemmat olivat jo kuolleet ja he totesivat suruprosessin olevan vielä kesken. Haastateltavat totesivat tämän vaikuttavan omaan jaksamiseensa.

7.3.2 Arjen hallinnan vahvistuminen

Taloudellisen tilanteen koheneminen koettiin olleen positiivinen asia työllistämisaajalla. Taloudellisen tilanteen paranemiseen vaikuttivat esimerkiksi palkkatukityöstä saatu palkka sekä työllistämiskorvaus. Lisäksi mainittiin velkasaneeraukseen pääsyn parantaneen taloudellista tilannetta. Haastatteluissa tuli esille, että haastatellut toivoisivat työtoiminnan tai työllistämiseen liittyvien etuuksien kehittämistä. He kokivat epäoikeudenmukaisena sen, että heidän tehtävänsä saattoivat olla asiantuntijatehtäviä, mutta siitä huolimatta tätä ei huomioitu rahallisessa korvauksessa. Haastatteluissa mainittiin muun muassa, että tässä sitä ollaan oltu töissä yhdeksän euron palkalla.

Puheeksi nousi myös, että kuntouttava työtoiminta ei kerrytä eläkettä samoin kuin palkkatukityö. Kuitenkin lopputuloksena taloudellisesta tilanteesta keskusteltaessa, haastateltavat toivat esille sen, että rahalla ei ollut niin suurta merkitystä haastatellun hyvinvointiin. Rahaa tärkeämpänä seikkana pidettiin muun muassa terveyttä ja henkistä hyvinvointia.

Kyllähän tää antaa vähän perspektiiviä silleen, että mä olen elänyt ennen sellaista elämää, et mä olen ollut hyvätuloinen. Oli autot ja ydinperhe. Nyt sitten tipuin tähän silleen, et kaikki meni. Meni omaisuus ja suhde. Ei jäänyt kuin velkaa. Mutta nyt mut on hyväksytyt velkasaneeraukseen ja nyt näyttää paremmalta. Mutta matka on ollut pitkä ja kiintoisa. Toivon vaan, et kaikkien ei tarvitsi kokea tätä. Se vaan, et se niukka toimeentulo. Onhan se ihan syvältä, mut se ei ole välttämättä se elämän tärkein asia. En mä niitä rahakkaita aikoja kaipaa. Nyt kun mä elän nyt niiku henkisesti aika rikasta aikaa, vaikka mun elämä on aineellisesti köyhää.

Ikävänä ja ahdistavana asiana mainittiin se, että työkaverit saattoivat tuoda oman taloudellisen tilanteensa avoimesti työyhteisön tietoon.

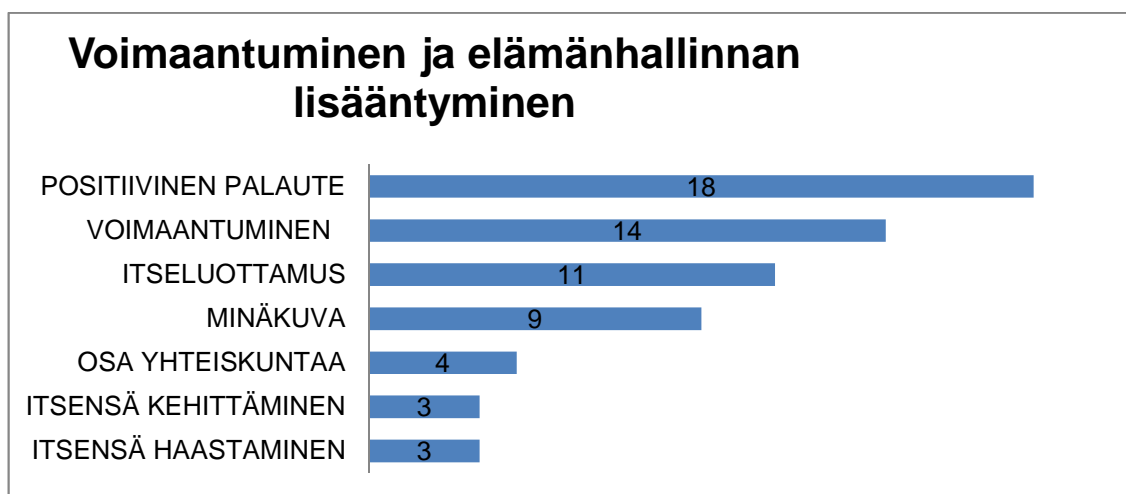
Ahdistavaa, kun työntekijä, sun oma kollega, alkaa paahtaa siitä, jos rahat on loppu. Puhuu siitä kovaan ääneen. Tuo esille oman taloudellisen tilanteen ja se on raskasta muille tiimiläisille. Samassa tilanteessa me kaikki ollaan.

Moni haastateltavista koki, että työn ulkopuolinen elämä esimerkiksi perhe, ystävät ja harrastukset olivat tärkeä voimavaralähde työssäjaksamiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen.

Usea (15/22) haastateltava totesi työ- ja toimintakykynsä parantuneen, kun hän oli löytänyt ”rytmin elämään”. Arjen säännöllisyys, päivärytmi ja työhön lähteminen olivat seikkoja, jotka toivat toivottua vakautta ja rutiineja elämään. He kokivat tämän vaikuttavan varsinkin unirytyksiinsä ja näin ollen myös toimintakykyynsä. Oli tärkeää lähteä kotoa.

Jaksoi paremmin tehdä töitä ja lähteä opiskelemaan. Tuli paljon aktiivisemmaksi. Minusta tuli paljon aktiivisempi ja unirytykseni parani.

7.4 Voimaantuminen ja elämänhallinnan lisääntyminen



KUVIO 8. Voimaantuminen ja elämänhallinnan lisääntyminen. (N=22).

Haastateltavat (18/22) kertoivat saaneensa paljon positiivista palautetta ja kannustusta niin ohjaajilta, asiakkailta kuin työkavereiltaan. Positiivisen palautteen koettiin antaneen itseluottamusta ja lisänneen luottamusta töiden saamiseen jatkossa. Voimaantuminen ja itseluottamuksen kasvaminen työllistämisaikajaksolla auttoi minäkuvan muodostumisessa. Onnistumiset työtehtävissä nostivat itsetuntoa ja antoivat voimia hakea esimerkiksi uudelleenkoulutukseen. Itsensä haastaminen ja kehittäminen nousivat positiivisina kokemuksina työllistymisaikajaksolla. (KUVIO 8).

Olennaisen tärkeänä mä näkisin sen, että sai työkokemusta. Se nosti toiveikkuutta työllistymisestä, kun mulla ei oo koulutusta taustalla. Mulle oli erittäin tärkeää itsetunnon vuoksi päästä kouluun.

Haastateltavista yli puolet (14/22) koki, että ajanjakso Kumppanuustalo Hannassa oli heidän osaltaan voimaannuttava kokemus. Luottamuksen ilmapiiri ja arvostuksen kokeminen vahvisti heidän omaa voimaantumisen tunnettaan. He kuvailivat sitä kannustuksena ja luottamuksena. Siitonen (1999, 61, 162) toteaa, että hyväksyvä, luottamuksellinen ilmapiiri ja arvostuksen kokeminen ovat yhteydessä sisäisen voimantunteen saavuttamiseen sekä voimaantumisprosessin ylläpitämiseen ja vahvistumiseen. Kun ihminen voimaantuu, se vahvistaa hänen sitoutumistaan siihen, mihin hän on pyrkimässä.

7.4.1 Itsetunnon ja minäkuvan kehittyminen

Luottamuksen saaminen tuntuu musta kohtuuttomalta, jos omakuva on särkynyt. Se oli jo voimaannuttavaa, että muhun uskottiin Hannassa. Oot rehellinen itsellesi ja yrität saada minäkuvan takaisin.

Yhdeksän haastateltua koki minäkuvansa kehittyneen työllistymisaikajaksolla. Käsitys omasta itsestä oli muovaantunut positiivisemmaksi kuin aikaisemmin. Vuorovaikutus toisten työntekijöiden ja asiakkaiden kanssa koettiin antaneen voimia suhtautua tulevaisuuteen positiivisesti ja rohkeasti. Palautteen saaminen omasta persoonasta, toiminnasta ja vahvuuksista auttoi oman elämän hallinnan tunteesta.

Mä en enää näe itteeni vaan pitkäaikaistyöttömänä, vaan yhteiskuntaan osallistuvana ihmisenä.

Haastatellut kokivat itseluottamuksen kasvamisen työllistymisen ajanjaksolla kantaneen myös tulevaisuuden haasteiden edessä. Puolet (11/22) haastatellusta totesi itseluottamuksensa parantuneen.

Nostatti itsetuntoa joo. Oo rehellinen itsellesi. Tää oli eheyttävä työjakso, oon saanut rohkeutta tarttua toimeen ihan eri lailla. Sai tehdä kivaa duunia ja samalla itse kehittyä ilman paineita. Ei deadlinejä, ei taloudellisia paineita eikä suorituspaineita. Aikaisemmassa työssä kiire oli koko ajan ja se oli kuluttavaa.

Itseluottamuksen parantumisella oli suora vaikutus siihen, millä tavalla haastateltavat olivat oppineet hyväksymään itsensä ja alkoivat uskomaan omiin mahdollisuuksiinsa. Itsetunnon kehittyessä haastateltavat totesivat, että he alkoivat tietämään työllistymisjaksolla omat vahvuutensa, mutta tunnistivat myös omat heikkoutensa. Itsetunnon kohentuessa oli myös helpompi ottaa vastuu omista ratkaisuista ja tehdä päätöksiä. Eräs haastateltavista totesi kykenevänsä elämään omaa elämäänsä omalla haluamallaan tavalla. Hän kertoi, että hän on oppinut sietämään elämässään eteen tulevia epäonnistumisia ja pettymyksiä paremmin itsetuntonsa parannuttua. Hän myös kertoi päihteettömänä pysymisen olevan helpompaa itsetunnon parannuttua.

7.4.2 Palautteen saaminen ja sosiaalinen vahvistuminen

Rakentavan palautteen saaminen nousi haastatteluissa yhdeksi työkykyä ja kuntoutumista edistäväksi tekijäksi. Haastateltavat kokivat voimaantuneensa palautteesta ja saavansa sitä kautta niin osallisuuden tunnetta kuin kohonnutta itseluottamusta työyhteisön jäsenenä.

Muutama haastateltu totesi, että joskus positiivisen palautteen saaminen ja kannustaminen koettiin ilman omaa ansiota saaduksi. Muutama haastateltava koki, että positiivisen palautteen määrä oli niin runsasta, että sitä ei oikein osattu käsitellä. He totesivat, että jos ei yleensä koskaan saa kiitosta tai palautetta,

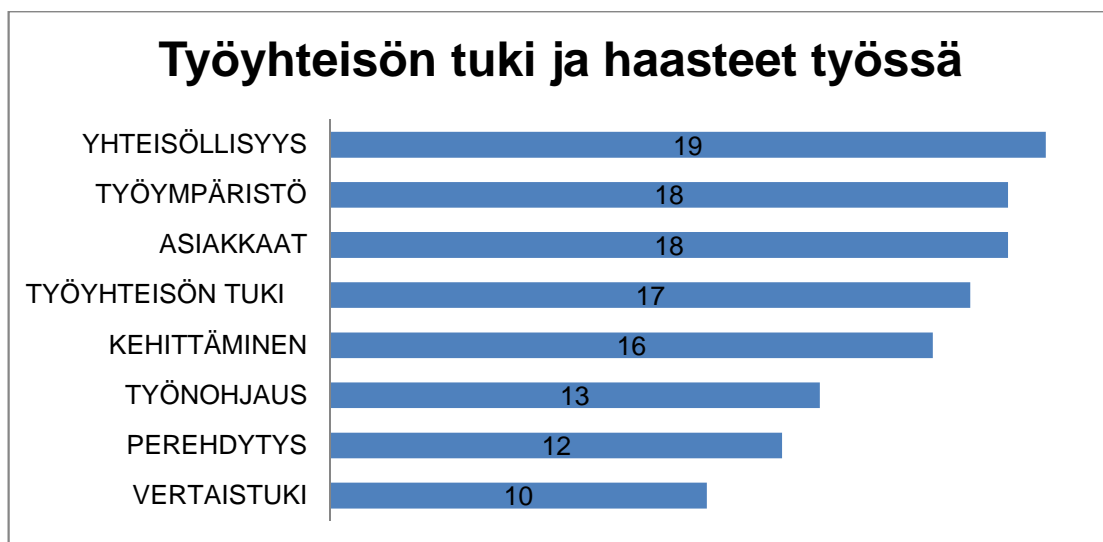
ei sitä myöskään osaa odottaa. Palautteen anto koettiin sen vuoksi jopa negatiivisena asiana, koska se oli niin uutta eikä asiaan oikein osattu suhtautua.

Mä koin onnistumisia asiakkaiden kanssa, oon innostanut ihmisiä ja pystynyt tukemaan. Yksi kouluttaja sanoi kerran, että miten paljon hyvää kestät? Aika huonosti, mitä enemmän kehutaan sitä epämu-kavammaksi mä tunnen itseni. Mä vielä opettelen tätä ja kasvu ta-pahtuu hiljalleen.

No joo palautteesta, pystyin peilaamaan vanhaan ja omaa kehitys-kaarta voi seurata. Epäkohtien kautta pystyin seuraamaan. Mulla on vaakakuppi saamisen puolella.

Positiivisen palautteen vastaanottaminen oli suurimmalla osalla haastatelluista sellainen asia, minkä he nostivat kehityskohteekseen. Yksi haastatelluista totesi ottaneensa tunnuslauseekseen: kuinka paljon hyvää kestät. Hän totesi, että itsetunnon ja minäkuvan parannuttua hän pystyy pikkuhiljaa ottamaan vastaan positiivista palautetta.

7.5 Työyhteisön tuki ja haasteet työssä



KUVIO 9. Tuki ja oma aktivoituminen. (N=22).

Yhteisöllisyydellä (19/22) ja vertaistuellalla (10/22) oli suuri merkitystä haastateltujen hyvinvointiin työllistymisen ajalla. Työympäristöllä ja -yhteisöllä (18/22,

17/22) koettiin olevan merkitystä haastateltujen työssäjaksamiseen ja kuntoutumiseen. Onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä ja esimiesten antama tunnustus ja kannustava palaute, jotka auttavat jaksamaan. (KUVIO 9).

Ei mikään ihme että kävijät kokevat paikan kodiksi, oma yhteisö, perhe ja helppo tulla. Lupa olla. Nimimerkki kiinni kasvettunut.

Työympäristö ja työvälineet tulivat esille monen haastateltavan puheissa. Se, että pystyy itse vaikuttamaan siihen, millaisia työvälineitä käyttää oli työssäjaksamista edistävää. Tietokoneiden ja tietokoneohjelmien päivittäminen omalla työllistymisjaksolla oli omaa työmotivaatiota parantava.

7.5.1 Työyhteisö ja -ympäristö

Työyhteisön toiminnan jatkuva kehittäminen on aktiivista ongelmien ratkaisemista. (Borgman & Backalen 2002, 22). Haastateltaville ja yleensäkin meille ihmisille, on ominaista hakea hyväksyntää toisilta ihmisiltä. Haastateltavien mukaan ohjaajien ammatillisuus ja vankka työkokemus koettiin olleen tärkeitä seikkoja heidän miettiessään työllistymisajan jälkeistä elämää. Yhteisöllisyyden kokemus (19/22) oli yksi tärkeimpiä tekijöitä, joka nousi haastatteluissa esille työyhteisön hyvinvoinnissa. Oikeudenmukainen kohtelu, henkilökohtaisten suhteiden kehittyminen ja tunne siitä, että ollaan rakentamassa jotain yhteistä lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Haastateltavat toivat esille pienen työyhteisön tuomat haasteet työympäristönä. Osa koki, että pienessä työyhteisössä työntekijöiden väliset konfliktit saattoivat saada liiallisetkin mittasuhteet.

Mulla on ollut muutaman ihmisen kanssa yhteenottoja. Mä olen sanonut suoraan päin naamaa mitä ajattelen. Sen jälkeen ei olla juteltu enää mitään. Tää on hankala korjata, kun on kyse näin pienestä työyhteisöstä.

Haastatteluissa tuli esille myös se, että työllistetyt eivät omasta mielestään olleet ”taviksia”, kuten eräs haastateltu totesi. Tällä hän tarkoitti sitä, että Kump-

panuustalo Hannassa työllistettynä olevalla saattaa olla taustalla esimerkiksi työkykyyn liittyvä syy, miksi ovat työllistettynä.

Kaikki tietää, että ollakses tällaisessa paikassa sulla on oltava joku vika tai jollain tavalla sä olet elämässä nyrjähtänyt tai vinksahantanut tai joutunut jollekin raiteille tai joutunut outoon valoon. Jos sitä ei ole suoraan susta luettavissa, niin kukaan ei kehtaa kysyä. Ja se herättää polemiikkia.

Raskaaksi koettiin se, että työkaverit vaihtuivat usein. Haastateltavat kokivat, että syy tähän oli se, että työllistetyillä oli eripituisia työllistämissopimuksia ja näin ollen eri pituisia jaksoja. Kuitenkin osa haastatelluista toivoi, että omalla työllistämisaikajaksolla olisi ollut samat työkaverit koko ajan. Työntekijöiden vaihtuvuuden koettiin vaikuttavan työyhteisön toimivuuteen. Osa haastateltavista totesi uusiin ihmisiin tutustumisen työyhteisössä olleen raskasta.

Tässä porukka tulee ja menee. Tää on vähän sellaista ”ei mitään väliä” -meininkiä välillä.

Talo, missä kumppanuustalo Hanna sijaitsee, koettiin olevan työympäristönä viihtyisä. Piha ja talo, jossa Kumppanuustalo Hanna sijaitsee, ovat Kaupunginmuseon suojeluksessa jo 1960 -luvulta lähtien. Työympäristöstä oltiin ylpeitä ja sen koettiin olevan jo historiansa takia kiinnostava. Osa haastatelluista oli ollut osaltaan tekemässä rakennukseen liittyvää 100–vuotisjuhlajulkaisua sekä juhlaan liittyvää DVD–taltiointia. Talon historian säilyttäminen ja siitä kertominen koettiin olevan asioita, joista oltiin ylpeitä.

7.5.2 Asiakkaat

Asiakkaiden koettiin olevan tärkeässä osassa työntekijöiden työssävihtymisessä. Melkein kaikki (18/22) kokivat asiakkaiden olleen tärkeä osa työllistymisjaksoaan ja työssävihtymistään.

Asiakkaat on myös tulleet tutuiksi. Se on hirveen tärkeä asia. Mulle ainakin. Varsinkin, jos ei ole omaa verkostoa lähellä.

Haastateltujen kommentteissa tuli esille myös se, että asiakaspalvelussa ja asiakkaiden kanssa oli omat haasteensa. Osa totesi, ettei heillä ole tarvittavaa koulutusta toimia haasteellisten asiakkaiden kanssa. Osa kertoi joutuneensa kertomaan sosiaaliohjaajille niin sanotuista vaikeista asiakkaista. Osa haastatelluista koki myös epämiellyttävänä asiakkaiden ihastumisen.

Kävijät oli välillä ahdistavia. Tulivat kysymään jostain sun alan asiasta ja äkkiä huomasi, että asiakas tuli terapeutin istuntoon pariksi tunniksi. Kävi rankaksi välillä, koska itselläkin oli vähän nuppi sekaisin. Yksi asiakas ihastui.

Osa haastatelluista koki asiakkaiden olleen oman hyvinvointinsa ja jaksamisensa kohdalla tärkeässä roolissa. Asiakkaiden luottaminen työntekijään koettiin olevan ammatillisesti tärkeää.

Tämä on matalan kynnyksen toimintaa ja olen saanut tehdä oman osaamisen ja jaksamisen puitteissa. Sitten se on kannustavaa ja on alkanut uskomaan itseensä. Kävijät antava suoraa palautetta. Ja se miten ne sinuun luottaa ja suhtautuu minuun. Jos joku uskoutuu minulle, sehän on parasta. Minä en tarvitse sitä että voi kun sä olet hyvä vai saan sen luottamuksen kautta. Ei ripustaudu, mutta ei pelkää myöskään. Se on suurimpia ammatillisia onnistumisia. Sillä tavalla monenlaisia onnistumisia ja toivon, että näitä tulee jatkossakin.

Matalan kynnyksen asukastaloon tai –tilaan tuleminen voi olla joidenkin asiakkaiden kohdalla haasteellista. Osa haastatelluista kertoi, että melkein joka päivä asukastalossa käyvillä asiakkailla on tiivis vertaistuellinen yhteisö ja he eivät välttämättä halua uusia ihmisiä siihen. Vakioasiakkaat saattavat omia paikan ja pelotella uudet asiakkaat pois ja tämä saattaa pikemminkin nostaa kynnystä tulla asukastaloon. Tämän koettiin olevan pieni ongelma, mutta sen koettiin olevan asia, johon on vaikea puuttua.

7.5.3 Kehittyminen työssä ja työtehtävissä

Johtamisella on suora yhteys työyhteisön ihmissuhteisiin ja ilmapiiriin. Johtaminen on näiden seikkojen kannalta merkittävää ainakin sikäli, että johtamisen

kautta voidaan vaikuttaa ja niitä voidaan kehittää. (Juuti & Vuorela 2002, 18.) On tärkeää, että esimies on aidosti kiinnostunut työntekijöistä ja heidän hyvinvoinnistaan. (Luoma, Tronberg, Kaajas, Norlund 2004, 82). Suurin osa haastateltavista piti tärkeänä arvostuksen merkinä sitä, että esimiehet luottivat siihen, että työllistetty pärjää omillaan ja osaa työskennellä itsenäisesti. Melkein kaikki olivat sitä mieltä, että jos heillä oli jokin pulma omassa työssään, he voivat avoimesti ottaa yhteyttä esimiehiin.

Aika toimiva toi juttu on. Mä ajattelin sillä tavalla, että sinne Hannataloon tarvittaisi niiden kahden rouvan lisäksi joku muu palkattu. Niillä on niin paljon tekemistä koko ajan ja ne tekee töitä kokoajan. Niistä näkee että ne rakastavat sitä työtä eivätkä uuvu, mutta huomaa, et aina kun jompikumpi tuli käymään, niin oli kyselijöitä hihas-ta nykimässä. Mä ajattelen et olisi hyvä, et yksi lisää. Heillä ei ole kerta kaikkiaan aikaa, kun se toiminta on niin monimuotoista: kaupungin työt, kansalaisjärjestöjen työt ja joka suuntaan pitäisi olla menossa. Kun se on kumppanuustalo ja siinä on niin monta toimijaa ja moninaista toimintaa. Talohan on sellainen, et sinne olisi mahdollista saada enemmän asiakkaita, tarvittaisi enemmän väkeä pyörittämään sitä. se on todella sellainen keidas se talo. Keskellä kaupunkia.

Perehdytys jakoi haastateltavien mielipiteitä. Noin puolet (12/22) haastateltavista koki perehdytyksen olleen riittävää. Kuitenkin usealta mainitsi perehdytyksen olevan yksi kehittämiskohteista.

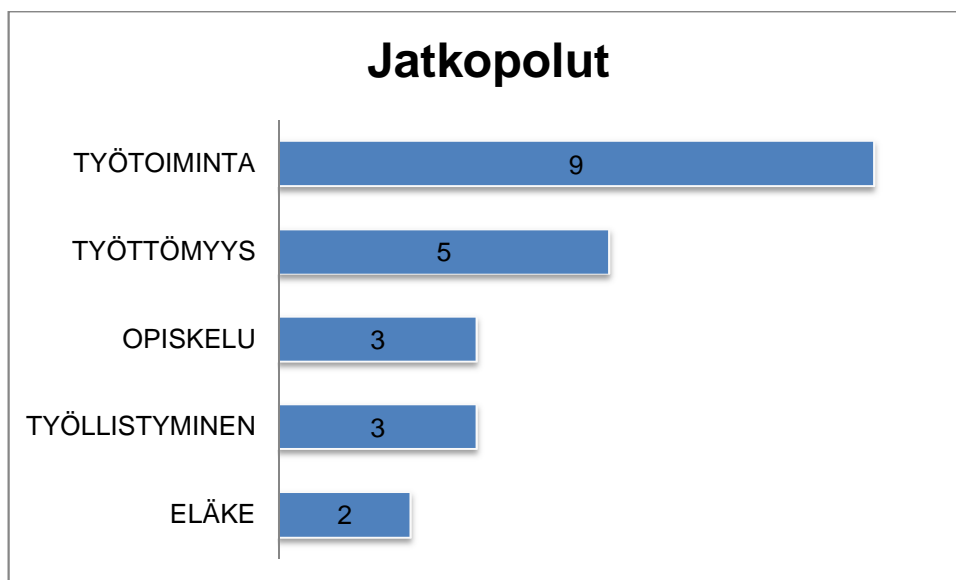
Se on vaikea toteuttaa kun ihmiset on niin eripituisia jaksoja ja vaikea toteuttaa . On se hirveen hankala kuvio ja vaikea toteuttaa. Ehkä perehdytysvaiheessa. Se vaatisi vakituisen ihmisen. Se on tosi uuvuttavaa. Mä en lähde syyttelemään. Jämäkämmin voisi puuttua tilanteisiin.

Kyl mun täytyy sanoa, että pari ekaa viikkoa olin ihan pihalla. Ei oikein kukaan kertonu mitä pitäis tehdä. Mä sitten yritin vaan ite mietti tätä mun duunia, että mitä se pitäis sisällään ja ihan itse yritin vaan sählää. Aika hyvin mä sitten onnistuin täs hommassa, kun ei kukaan ainakaan mulla mitään sanonu. Niiku, että voisit tonkin tehdä toisin. Tää on kait sitä räätälöintiä, tein ite oman duunikuvioni.

He totesivat tämän olevan haaste, jota voi olla mahdotonta aukottomasti kehittää. Haastateltavat antoivat kehitysehdotuksiksi esimerkiksi työnohjaajan palk-

kaamista, perehdytyspäivää uusille työntekijöille, perehdytyskansion päivittämistä sekä työtehtävien auki kirjoittamista.

7.6 Jatkokolut



KUVIO 10. Haastateltujen jatkokolut työllistymisajan jälkeen. (N=22).

Haastatelluista yhdeksän eli 41 % haastatelluista oli siirtynyt vastaavanlaiseen työllistämistoimeen kuin mitä he olivat olleet Kumppanuustalo Hannassa. Opiskelemaan oli lähtenyt kolme henkilöä ja avoimille työmarkkinoille kolme henkilöä. Työttöminä haastatelluista oli kolme henkilöä, joka on 14 % haastateltujen kokonaismäärästä. Haastatelluista kaksi oli siirtynyt työllistämisaikajakson jälkeen eläkkeelle.

Pienen eläkkeen saan sillä perusteella, että olen käynyt pitkäaikais-työttömyyden läpi. Uudelleen koulutus ei tule enää kysymykseen ja taustalla on 7 vuoden yliopisto-opinnot. Ei vaan työ ja työntekijä kohtaa.

Kun vertaa Kumppanuustalo Hannan omaa tilastointia (KUVIO 2) haastateltujen jatkokoluista, joitain eroavaisuuksia löytyy tähän tutkimukseen. Tulokset eivät ole aivan suoraan verrattavissa, mutta ovat suuntaa-antavia. Kumppanuustalo

Hannan tilaston mukaan lähes puolet (44 %) vuosina 2005–2012 työllistetyistä (n=115) oli suunnannut työllistymisajanjakson jälkeen avoimille työmarkkinoille tai opiskelemaan. Tässä tutkimuksessa tulokseksi saatiin, että 41 % oli siirtynyt toiselle vastaavalle työtoiminnan jaksolle ja 28 % avoimille työmarkkinoille tai opiskelemaan.

Eräs haastateltava koki, että häntä oli kohdeltu huonosti ja byrokratia oli estänyt hänen haaveensa työllistymisestä. Taloudellisten seikkojen vuoksi osa koki, ettei olisi myöskään järkevää ottaa vastaan niin sanottua keikkatyötä, koska se tulisi vaikuttamaan hänen saamiinsa tukiin. Muillakin haastatteluun osallistuneilla oli kokemuksia siitä, että byrokratia oli vaikeuttanut heidän työllistymistään Kumppanuustalo Hannan työllistämisaian jälkeen.

Mutta taas byrokratia listi ja löi kapuloita rattaisiin ja luovuutemme tapettiin. Sain myöhemmin palkkatukityöpaikan... Minut olisi haluttu pitää, mutta byrokratia taas esti nämä ajatukset. Se hyöty siitä kuitenkin oli että pääsin yhteen ... tuuraajaksi. Sitten siitä mä jäin työeläkkeelle.

Haastatteluissa tuli ilmi myös se, että koettiin vääräksi, ettei esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta kerry eläkettä. Tämän koettiin vaikeuttavan heidän tulevaisuuttaan ja tulojaan tulevaisuudessa. Osa oli hakenut työkyvyttömyyseläkettä, mutta ei ollut sitä saanut. He olivat tästä pahoillaan, koska kokivat etteivät pysty enää työllistymään avoimille työmarkkinoille.

7.7 Tulevaisuuden suunnittelu

Haastatelluista 15 henkilöä totesi, että ajanjakso auttoi heitä suunnittelemaan tulevaisuuttaan eteenpäin pidemmäksi aikaa. Työllistämisaian aikana oli ollut muun muassa mahdollisuus kokeilla oman fyysisen kunnon kestämistä työtehtävissä. Samalla haastatellut kertoivat, että työllistymisaika oli selkeyttänyt myös sitä, minkälaisesta työstä he eivät tulevaisuudessa fyysisen tai psyykkisen terveydentilansa vuoksi voisi tehdä. Jakso oli toiminut heidän oman työkykynsä arviointijaksona. He kokivat kuntoutumista tapahtuneen ajanjaksolla. Oma työ-

listymistään edistävinä tekijöinä haastateltavat näkivät kaiken hankitun työkokemuksen, oman aktiivisuuden ja oma-aloitteisuuden työnhaun suhteen. Työpaikan saamisen haasteena pidettiin yhteiskunnallista tilannetta ja osatyökykyisten työttömien määrää.

Haluaisin löytää töitä, mutta se vaikeaa. Jos sä itse yrität löytää, niin se on vaikeaa. Vaikka työkkäri auttaa niin paikat menevät nopeasti, näin se vain on. Jokaiseen paikkaan on tolkkuttomasti hakijoita ja mä olen vaan yksi monesta.

Yhtenä haastateltavien esille tuomana asiana oli elämän jatkopolun suunnittelu, esimerkiksi osa-aikaisen työn hakeminen tulevaisuudessa ja mahdollisesti koaikaisten työn etsiminen. Haastatteluissa nousi esille, että Helsingin kaupunkia pidettäisiin hyvänä työnantajana ja koettiin, että siellä ei ole ikärasismia.

Mä oon tällä hetkellä työtön. Tavallaan tämä on ollut myös lomaa työnhausta, mutta hankalaa on. Mä olen tällä hetkellä 52 –vuotias ja työttömiä on niin paljon. Se oli syy siihen, että mä haluaisin kaupungille töihin, kun on ikärasismia, mutta kaupungilla ei niinkään paljon. Hankalaa on vielä se, että työttömiä nyt on niin paljon ja työt on hävinny pois. Niin, mä olen siis työtön. Sillä aikana, kun olin työssä, niin mä kävin kaikki kurssit, mitkä olivat mahdollista. Siellä mä tapasin yhden kaverin jolla oli samanlainen tausta kuin mulla. Kaveri oli yli 60-vuotias ja se oli palkattu kaupungille. Ja mä ajattelin, että mullakin voisi olla mahdollista ja otin yhteyttä. Mutta sitten tuli lamakausi. Kyllä mä olen päättänyt, että mä haen edelleenkin kaupungille töihin. Uudelleen koulutus oli yhdessä vaiheessa kans mahdollista, mutta en mä enää siihen lähde.

Haastateltava totesi olevansa työnantajien mielestä liian vanha 52 -vuotiaana, vaikka koki, että hänellä olisi paljon annettavaa työnantajalle. Hän oli miettinyt uudelleen kouluttautumista, mutta koki ettei se ole hänelle sopiva jatkopolku työllistymiseen.

Työtoiminnan ja muun asukastoiminnan kehittäminen oli haastateltavien mielestä tärkeää. Huoli Kumppanuustalo Hannan asukastalon toiminnan jatkosta tuli esille haastatteluissa joko suoraan tai epäsuorasti. Lisäksi haastatellut olivat huolissaan ohjaajien jaksamisesta epävarmassa tilanteessa. Jatkon varmistamiseksi he esittivät, että asukastalon toimintaa voisi laajentaa esimerkiksi moni-

kulttuurisen toiminnan avulla tai talon käyttöastetta lisäämällä. Lisäksi toivottiin, että ohjaajia palkattaisiin lisää toiminnan sujumisen varmistamiseksi.

Kyllä mä näkisin, että tässä hommassa olisi kehitettävää niin, että pystyttäisiin kilpailemaan muiden asukastalojen kanssa. Mä näkisin, että ratkaisuna olisi laajentaa repertuaaria esimerkiksi musiikki-toiminnan tai monikulttuurisen toiminnan pariin. Tähän taloon tarvittaisiin lisää elämää, nyt ollaan vaan tässä lintukodossa keskenään. Kaikki on suhteellista. Kehittämistä voisi tehdä, enemmän henkilö-kuntaa, käyttöastetta voisi nostaa.

Useammassakin haastattelussa viitattiin eri sanoin työllistämisaian pituuteen. Huomioitavaa on, että viisi haastateltua koki työllistämisaian olleen liian lyhyt. Koettiin, että oli henkisesti raskasta, kun pääsee työtehtäviin sisään sekä arjen rutiineihin, niin työllistämisyksikö on ohi (KUVIO 7). Haastateltavat ymmärsivät, että jatkoajan saaminen ei ollut mahdollista saada eivätkä syyttäneet siitä ohjaajia vaan byrokratiaa. Osalle oli byrokratian "rattaissa" oleminen turhauttavaa ja henkisesti raskasta. Haastateltavat kertoivat, että sosiaaliohjaajien tuella oli suuri merkitys muun muassa paperiasioiden eteenpäin viemisessä.

Tuo talouspuoli ja ihana byrokratia viidakko. Sosiaaliohjaajina toimii ammattilaisia, jotka on tosi lähelle alkutilanteessa ja sitten ne auttaa sua eteenpäin. Alentaa kynnyksiä lähteä virastoihin vaikkakin se on ärsyttävää ja nöyryyttävää. Tuo turvallisuutta vaikeassa tilanteessa. Tietää että voi kysyä apua sosiaaliohjaajilta. Mä koen että olen ollut sellaisessa etulyöntiasemassa kun mä olen saanut olla tuollaisten kanssa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Yhteenvetoa tuloksista

Kuten opinnäytetyön viitekehyksessä todettiin, pitkäaikaistyöttömyys elämäntilanteena aiheuttaa ihmiselle itsetunto-ongelmia ja sosiaalisista verkostoista syrjäytymistä. Hänninen ja Karjalainen (2007, 171) toteavat, että ihmisen oma innostus, aktiivisuus ja osallistuminen työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin lisäävät ja vahvistavat henkilön elämänhallintaa ja hyvinvointia. Tässä tutkimuksessa selvisi, että Kumppanuustalo Hannassa vietetty aika edisti henkilön psyykkistä ja fyysistä jaksamista. Varsinkin omien työtehtävien räätälöinnin koettiin edistäneen työssäjaksamista ja henkistä hyvinvointia. Positiivisena tekijänä haastatellut kokivat sen, että heidän työpanostaan arvostettiin niin sosiaaliohjaajien kuin työkavereiden taholta.

Työllistämisaika Kumppanuustalo Hannassa tämän tutkimuksen mukaan oli tuonut haastateltavien elämään rytmiä, sosiaalisen ympäristön ja työyhteisön, mielekästä työtä ja tekemistä sekä paremman itsetunnon kehittymistä. Työllistämisaikana oli myös vaikutusta taloudellisen tilanteen parantumiseen, esimerkiksi velkasaneeraukseen pääsemisen koettiin olevan omaan hyvinvointiin positiivisesti vaikuttava asia. Lisäksi haastatellut kokivat omassa elämässään aktivoitumista sekä parempaa työ- ja toimintakykyä.

Työkyky tarkoittaa muun muassa työssä selviytymistä ja jaksamista, työmotivaatiota ja työn iloa. Työtoiminnan jälkeen siirtymä voi tarkoittaa työkyvyn elpymistä ja paluuta työelämään. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 10). Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan työkyky muodostuu monista osatekijöistä, joista tärkeimpiä ovat työyhteisö, oma terveys ja sosiaalinen kanssakäyminen. Omat sosiaaliset verkostot ja työn ulkopuoliset asiat olivat tärkeitä voimavaran lähteitä työssäjaksamisessa ja työkyvyn ylläpitämisessä. Tärkeitä haastateltaville olivat muun muassa perhe, ystävät ja AA-kerho. Työllistämisaikana työssäjaksamista ja hyvinvointia edistivät perhe, työyhteisön toimivat ihmissuhteet, työn mielekkyys ja omien työtehtävien räätälöinti.

Karjalainen (2008, 14–15) toteaa, että vaikuttavin tulos saavutetaan silloin, kun vaikeasti työllistettävä henkilö sijoittuu työelämäänsä avoimille työmarkkinoille pysyvästi, mutta käytännössä tämä on kuitenkin melko harvinaista. Hän jatkaa, että aktiivitoimien tulokset ovat usein jotain aivan muuta kuten esimerkiksi elämän selkeytymistä, itsetunnon vahvistumista ja hyvinvoinnin lisääntymistä.

Opinnäytetyöni tuloksien yhteenvetona voidaan todeta, että Kumppanustalo Hannan räätälöity työllistämisen malli edistää asiakkaiden valtaistumista sekä on olennainen osa heidän jatkopoluissaan. Kaikkea työtä ei voida arvioida tai mitata pelkästään talouden tai tuloksellisuuden näkökohdista. Työ voi olla myös kuntouttavaa, osallistavaa tai jopa vain haittoja vähentävää. Vaikka räätälöidyn työllistämisen malli ei johtaisi työllistymiseen avoimilla markkinoilla, se tarjoaa työllistetyille päivärytmiä, onnistumisen kokemuksia ja minäkuvan vahvistumista. Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn paranemisen kautta tuloksellisuus voidaan nähdä myös hyvinvoinnin lisääntymisenä ja sitä kautta tulevina säästöinä.

Työtoiminnan jälkeen siirtymä voi tarkoittaa työkyvyn elpymistä ja paluuta työelämään tai työmarkkinalisiin siirtymien luetaan myös siirtymä työllisyydestä eläkkeelle. (Karjalainen ja Karjalainen 2010, 10, 18). Joidenkin osalta työllistymisen ajanjakson jälkeen oli tapahtunut siirtymä opiskelemaan tai työhön avoimille työmarkkinoille. Osa haastatelluista oli siirtynyt eläkkeelle tai uudelleen esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan. Osa haastatelluista oli työttömiä.

Yhtenä työllistymisen esteenä voi olla, että pitkäaikaistyöttömän koulutus ja ammattitaito ovat vanhentuneet tai niitä ei ole ollenkaan. (Hänninen ja Karjalainen 2007, 171). Osa haastatelluista koki olevansa liian vanhoja uudelleen koulutukseen. Osalla ei ollut ajan tasalla olevaa koulutusta osalla taas yliopistotasoinen koulutus. Hajonta oli suuri. Osa haastateltavista, varsinkin taidealan koulutuksen saaneista, pitivät oman alan töiden saamista epätodennäköisenä. Osa haastatelluista koki että yhteiskunnallinen tilanne ja pitkäaikaistyöttömien kasvava määrä asettaa heidät sellaiseen tilanteeseen, että he kokivat omaksi jatkopolukseksi esimerkiksi eläkkeen tai uudelleen koulutukseen hakemisen.

Haastatelluista suurin osa oli siirtynyt toiseen työllistämistoimenpiteen piiriin Kumppanuustalo Hanna työllistymisajan jälkeen. Haastateltavat puhuivat aina työpaikasta, kun he kertoivat työllistymisajastaan. Sillä ei ollut merkitystä oliko kyseessä kuntouttava työtoiminta vai työkokeilu. He kokivat olevansa osa yhteiskuntaa ja työpaikan antavan elämään rytmiä ja itseluottamusta. Työllistämisajanjaksolla koettiin tärkeäksi työkavereilta saatu vertaistuki ja sosiaaliohjauksen tuki. Asiakkaat olivat myös merkittävässä osassa haastateltujen työssäjaksamiseen. Karjalainen ja Hänninen (2007, 171) toteavat, että osallistuminen työllistämistä edistäviin toimenpiteisiin lisää ja vahvistaa pitkäaikaistyöttömän elämänhallintaa ja hyvinvointia. Vaikka työllistyminen avoimille ei onnistuisi, työllistämistoimenpiteet ennaltaehkäisevät henkilön syrjäytymistä.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa esimerkiksi yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä ja tulosten esittämisessä ja muiden tutkijoiden työn ja saavutusten asianmukaisen huomioonottamista. (Tuomi 2007, 143). Tutkimuksen ja etiikan yhteys on kahdenlainen toisaalta tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin ja toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tekemiin ratkaisuihin. Tutkimuksessa pyritään aina arvioimaan sen luotettavuutta, koska pyritään välttämään virheitä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta arvioidaankin usein kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus korostuu. Luotettavuutta arvioitaessa on tärkeää huomioida tutkimuksen kohde ja sen tarkoitus, miksi tutkimusta tehdään, miten aineistonkeruu on onnistunut, millä perusteella tutkimuksen tiedonantajat valittiin, millainen on tutkijan ja tiedonantajien suhde, tutkimuksen kesto, miten aineisto on analysoitu ja miten tutkimus on raportoitu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 122, 131–138.)

Tutkimuksen eettisyys on paljon enemmän ja vaativampaa kuin puhtaasti tieteellisyyden kriteerien täyttämistä. Eettisyys eriytyy eri näkökulmiin, jossa lähtökohtana on tiedonintressin etiikka. Etiikka sisältää tutkimusaiheen valinnan, sen teoreettisen ankkuroimisen, tutkimuksen rajaukset ja tutkimuskysymysten aset-

tamisen (Viinamäki & Saari 2007, 11). Väärinymmärrysten välttämiseksi, pyrin muotoilemaan tutkimuskysymykset mahdollisimman selkeiksi ja haastateltavien kielelle. Haastattelutilanteissa tarkensin kysymyksiä tarpeen mukaan.

Varmistin opinnäytetyön analyysivaiheessa, että henkilöitä ei voi tunnistaa esimerkiksi työtehtävän tai murteen perusteella. Tekemäni nauhoitukset ja litteroinnit tuhosin opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelun päätyttyä kerroin haastateltaville, mistä ja milloin he voivat löytää valmiin opinnäytetyön luettavakseen.

Haastattelua tekevän tutkijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 41). Haastattelujen ilmapiiri oli rento ja vapautunut. Olin positiivisesti yllätynyt siitä, kuinka henkilökohtaisia seikkoja haastateltavat kertoivat minulle. Haastattelutilanne oli turvallinen ja tasa-arvoinen sekä haastateltavalle, että minulle haastattelijana. Kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä valintoja. Haastattelutilanteissa sain tietää haastateltujen menneisyydestä ja nykyhetkestä asioita, jotka olivat henkilökohtaisia ja kipeitä asioita.

9 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tuloksena tuli esille se, että osatyökykyisen on vaikeaa siirtyä suoraan avoimille työmarkkinoille. Avoimilla työmarkkinoilla vaatimukset ovat kasvaneet ja niin sanotut avustavat tehtävät ovat vähentyneet. Tukityöjaksosten jälkeen työntekijät joutuvat usein taas työttömiksi. Merkittävän vaikeaa on löytää sopiva työpaikka henkilöille, joilla on esimerkiksi pitkäaikaissairaus, vamma tai osatyökykyisyys. Erityisen vaikeaa on mielenterveyskuntoutujilla. Tarvittavia työpaikkoja ei ole tarpeeksi. Tilanteen parantaminen vaatii eri tahojen, valtion, kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyötä. Työllistämisaikajakso ei täysin poista työllistymisen esteitä. Ratkaisuna voisi olla se, että työmarkkinoille luotaisiin rakenteita, jotka motivoisivat ja aktivoisivat työvoiman kysyntäsektoria palkkaamaan vaikeasti työllistyviä henkilöitä töihin.

Työ- ja elinkeinoministeriön tilastot kertovat, että syyskuun 2013 jälkeen suhteellisesti naisten pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut hieman miehiä nopeammin. Kasvua on myös 30–40-vuotiaiden ryhmässä, mutta useimmiten pitkäaikaistyötön on 50 -vuotias tai tätä vanhempi mies. (Tuominen 2014.) Pitkäaikaistyöttömyyteen ei ole nopeaa ratkaisua. Vammaisten, maahanmuuttajien sekä osatyökykyisten lisäksi myös seniorit ja juuri työelämäänsä tulleet juniorit voivat kokea olevansa työmarkkinoilla hyljeksitty joukko. Pätkätyökulttuuri, ammattitaidon vanheneminen, osatyökykyisyys ja rasismi ovat työnhakijoiden haasteina. Ikä on yksi olennainen työllistymistä vaikeuttava tekijä, jos ikäsi alkaa lähestyä viittäkymmentä, olet usein työnantajanäkökulmasta vanha. Eläkeikää nostetaan ja halutaan pitää ihmisiä työelämässä mahdollisimman pitkään. Tässä syntyy ristiriita, johon ei tunnu löytyvän ratkaisua.

Työmarkkinajärjestöt ovat sopineet, että vuoteen 2027 mennessä kaikkien ikäluokkien vanhuuseläkkeen alaraja nousee 65:een vuoteen nykyisestä 63:sta vuodesta. Vanhuuseläkeiän nostaminen tulee lisäämään työkyvyttömiä ja työttömien osuutta vanhemmissa ikäluokissa. Näitä ongelmia tullaan hoitamaan työkyvyttömyyseläkkeillä ja työttömyyskorvauksilla ja erityisillä työllistämistoimilla. (Oksanen 2014, 86.)

Osatyökykyisten välityömarkkinoita tulisi kehittää ja työpaikkoja lisätä. Tuleva uusi sosiaalihuoltolainsäädäntö korostaa työelämäosallisuuden edistämistä samoin kuin sosiaalialan ammatillisen osaamisen merkitystä vaikeasti työllistettävien tukena toimimisessa. Koska kuntouttava työtoiminta tai työkokeilu eivät ole työsuhteita, jolloin työssäoloehto ei täyty eikä myöskään työllistetyn eläke ei kerry. Olisi hienoa, jos Suomi voisi olla edelläkävijä siinä, että välityömarkkinoille luotaisiin sellaiset rakenteet, että jo 1990 –luvun lamasta alkaen pitkäaikais-työttöminä olleet ikääntyneet pitkäaikaistyöttömät voisivat päästä eläkkeelle esimerkiksi räätälöidyn työllistämisen kautta niin, että heille kertyisi eläkekertymää työllistymisen ajalta. Sosiaalialan ammattilaisten keskusteluissa on noussut huoli tätä asiasta. Osa haastateltavista nosti asian myös esille. Tässä voisi olla yksi opinnäytetyön aihe yhteiskunnallisista aiheista kiinnostuneelle opiskelijalle.

9.1 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön aiheen valitsin jo opintojeni alussa ja minulle oli selvää, että aihe tulee liittymään aikuisiin ja työllistämisen haasteisiin. Työharjoitteluni aikana tutustuin Kumppanuustalo Hannan toimintaan ja räätälöidyn työllistämisen malliin, tunsin valinneeni oikean aiheen opinnäytetyölleni. Sain apua työelämän asiantuntijoilta, Kumppanuustalo Hannan sosiaaliohjaajilta, jotka neuvoivat ja tukivat heti prosessin alkuvaiheessa ja prosessin aikana. Tärkeää minulle oli myös se, että opinnäytetyö olisi hyödyksi työelämän yhteistyötahtolle.

Jäin miettimään sitä, että olisiko opinnäytetyölle saatu lisäarvoa ja luotettavuutta, jos tutkimus olisi tehty kvantitatiivisella tutkimusotteella. Haasteeksi tässä olisi tullut palautettujen vastausten määrä, olisiko vastauksia tullut tarpeellinen määrä takaisin? Kuitenkin näen, että ehkä näin tehtynä työstä ei olisi noussut esiin sellaisia huomionarvoisia seikkoja kuin mitä tässä opinnäytetyössä nyt löydettiin.

Aluksi pohdin, että millaista teoriaa voisin käyttää tutkimuksessani. Teoriavalinta muotoutui opintojen kuluessa sekä sain hyviä vinkkejä opinnäytetyöseminaarissa. Laadin teemakyselylomakkeen 2013. Kävin kysymykset läpi Kumppanuustalo Hannan sosiaaliohjaajien kanssa ja tein joitain muutoksia ja tarkentavia lisäyksiä kysymyspatteristoon. Testasin haastattelulomakkeen koevastajan kanssa ja tein vielä tarvittavia parannuksia.

Haastattelut tein kesä–syyskuussa 2014. Haastatteluajankohta osoittautui haasteelliseksi, koska se sijoittui kesäloma-aikaan. Suurimman osan haastatteluista tein elo- ja syyskuussa 2014. Olin yllättynyt, että näinkin suuri osa haastateltavista halusi mieluummin tavata kasvokkain. Kuitenkin koin, että sain varsinkin näistä kasvokkain tehdyistä haastatteluista paljon materiaalia työhöni. Oli mielenkiintoista kuulla haastateltavien tarinoita, niin Kumppanuustalo Hannan työllistymisen ajanjaksolta, kuin heidän tämän hetkisestä tilanteestaan.

Aloitin tutkimuksen parissa työskentelyn syyskuussa 2014, kun olin saanut kaikki haastattelut tehtyä. Olin litteroinut haastattelut sitä mukaan, kun olin

haastatteluja tehnyt ja mielestäni tämä oli avaintekijä siihen, että pysyin jollain lailla aikataulussa. Nyt opinnäytetyöprosessin loppusuoralla jälkiviisaana ajattelen, että haastattelujen tekeminen olisi kannattanut aloittaa aikaisemmin. Koen, että olisin voinut saada vielä enemmän tietoa opinnäytetyöhöni, esimerkiksi käyttämällä määrällisen tutkimuksen menetelmiä hyväkseni haastattelujen analysoimisessa. Monta kasvokkain tehtyä haastattelua olisivat mahdollistaneet myös narratiivisen tutkimuksen, mutta opinnäytetyö oli tässä vaiheessa jo niin pitkällä, että tutkimusmenetelmän muuttaminen olisi käytännössä ollut mahdotonta.

Opinnäytetyön valmistuminen oli prosessina pitkä. Alkuperäinen aikatauluni ei täysin pitänyt ja se kostautui loppuvaiheen kiireenä ja stressinä. Opinnäytetyön yksin tekemisessä oli hyviä puolia, mutta parityöskentelyssä olisi voinut jakaa vastuuta, keskustella ja analysoida sekä hakea erilaisia näkökulmia työhön. Sain vertaistukea opiskelukavereiltani ja ilman heidän tukeaan olisin kokenut olevani välillä ”tuuliajoilla”. Opin tutkimuksen tekemisestä ja raportoinnista. Litterointi ja haastattelujen analysointi oli aikaa vievää puuhaa, mutta samalla antoisaa ja haastavaa.

Opinnäytetyöprosessin aikana kehityin ammatillisesti sosionomina. Opin pitkäaikaistyöttömyydestä ja siihen liittyvistä haasteista niin yhteiskunnalliselta kuin yksilön tasoltakin. Olen kehittänyt sosionomin ammatillisuuteen kuuluvia yhteistyötaitoja ja päässyt verkostoitumaan. Olen oppinut itsestäni uutta ja löytänyt kehitettävää työtavoistani, mitä voin hyödyntää työelämässä. Olen myös löytänyt itsestäni vahvuuksia, joita en tiennyt olevan. Prosessina opinnäytetyön tekeminen oli motivaatiota vahvistavaa ja tulevaan työelämään valmistavaa. Lopuksi toivon, että opinnäytetyöstäni on hyötyä Helsingin kaupungin aluetyön yksikölle, Kumppanuustalo Hannan ja muiden asukastalojen ja -tilojen sosiaalialan ammattilaisille toiminnan kehittämiseksi.

9.2 Jatkotutkimusehdotuksia

Tutkimuksessa nousi esille perehdytyksen kehittäminen. Jatkotutkimusehdotuksena voisi miettiä työllistettävien perehdytyspolun suunnittelua. Perehdytys kuuluu aina työnantajalle, mutta voisi miettiä esimerkiksi työvoimakeskus Duurin tai TE-toimiston kanssa yhteistyötä työhönvalmennuksen kehittämisestä.

Asukastalot joutuvat kamppailemaan olemassaolonsa puolesta. Usean asukastalon tulevaisuus on vaakalaudalla, kun asukastalojen kohtaloista päätetään vuonna 2016. Koen tärkeäksi, että Kumppanuustalo Hanna ja sen kaltaiset matalan kynnyksen keskuksset asettuvat sillaksi välivaiheen työllistymisen ja muiden työmarkkinoiden välille. Aluesosiaalityön toiminta, jossa asukastalot ovat avainasemassa, lisäävät myös koko kaupungin, sekä kyseessä olevan alueen viihtyvyyttä, sekä poistavat alueelta sosiaalisia ongelmia.

Toivon, että mahdollisimman moni asukastalo ja sen mahdollistama toiminta säilyisi kaupunkilaisten tavoitettavissa. Jatkotutkimusehdotuksena voisi tutkia kuinka asukastalojen toimintaa voitaisiin kehittää niin, että taloudellisesti olisi mahdollista pitää esimerkiksi kaksi palkattua työntekijää koordinoimassa työllistämiseen ja sosiaaliohjaamiseen liittyvää toimintaa. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin asukastalon mahdollistaman työllistämistoimenpiteiden merkitystä työllistettyjen voimaantumiseen ja hyvinvointiin esimerkiksi narratiivisella tapaustutkimuksella.

LÄHTEET

- Ahlgren-Leinvuo, Hanna 2013. Kuuden suurimman kaupungin työllistämispalvelut vuonna 2013. Viitattu 30.9.2014.
http://www.kuusikkokunnat.fi/SIRA_Files/downloads/Tyollistamispalvelut2013_11092014.pdf
- Aho, Simo & Koponen, Hannu 2008. Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kohdistaminen. Työttömänä olleiden pitkän aikavälin seurantaan perustuva tutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 24/2008. Viitattu 10.10.2014.
https://www.tem.fi/files/20289/TEM24_2008_tyo_ja_yritt.pdf.
- Ala-Kauhaluoma, Mika 2005. Keppiä vai porkkanaa? Voidaanko aktivoinnilla vaikuttaa työttömien työllistymiseen ja hyvinvointiin? Yhteiskuntapolitiikka 1/2005, 42–52.
- Bergman, Merja & Packalén, Esa 2002. Parhaat käytänteet työyhteisön kehittämiseen. Helsinki: Tammi.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Helne, Tuula 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki: Gummerus.
- Helsingin kaupunki 2013. Alueuuden työryhmän loppuraportti. Viitattu 26.9.2014.
http://www.hel.fi/static/public/hela/vipa11010VH1J_Kaupunginjohtaja-J/Suomi/Paatos/2013/Halke_2013-12-04_Kj_41_Pk/9C49DDDC-76F1-4140-B227-350D9B20B062/Liite.pdf.
- Sosiaali- ja terveystoimisto 2013. Asukastilat. Viitattu 11.5.2013.
<http://www.hel.fi/hki/Sosv/fi/alueuuden/asukastilat/hanna>.
- Heponiemi, Tarja, Wahlström; Mikael, Elovainio, Marko; Sinervo, Timo; Aalto, Anna-Mari & Keskimäki, Ilmo 2008. Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Työ ja yrittäjyys 14/2008. Viitattu 15.10.2014.
http://www.tem.fi/files/19508/temjul_14_2008_tyo_ja_yrittajyys.pdf.
- Hietala Harri 2014. Heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt. Lehdessä Kyvyt käyttöön. Osatyökykyisten työllistymisen erikoislehti 1/2014, 22. Viitattu 30.9.2014.

- <http://www.vates.fi/service.cntum?serviceType=serviceDocumentSection&documentId=53429&forceDownload=true>.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita 10. Painos. Keuruu: Otava.
- Hyväri, Susanna & Nylund, Marianne 2010 Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Kirjassa: Laine, Terhi, Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi (toim.). Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla: Helsinki: Tammi. 29–47.
- Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko 2007. Tarve harkinnassa. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lehtelä (toim.) Pääsy kielletty. Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Helsinki: Gummerus, 157–191.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juuti, Pauli & Vuorela, Antti 2002. Johtaminen ja työyhteisön hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jäppinen, Tiina 2012. Osatyökykyisten työpanosta tarvitaan työelämässä. Kyvyt Käyttöön 2/2012, 8-9. Viitattu 4.9.2014.
<http://www.vates.fi/kyvytkayttoonlehti >2012>12>.
- Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku 2001. Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisu- ja 20, 125–151.
- Karjalainen, Jarno & Karjalainen, Vappu 2010. Kuntouttava työtoiminta - aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa. Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. 38/2010. Helsinki: Yliopistopaino.
- Karjalainen, Jarno & Karjalainen, Vappu 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa. Arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Raportti 46/2011. Tampere: Juvenes Print.
- Karjalainen, Vappu 2008. Teoksessa Karjalainen, Vappu, Saikku, Peppi, Pasuri, Auli & Seppälä, Anja. Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnassa?

- Näköalapaikkana työvoiman palvelukeskukset. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 20/2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Kaupunginosasivusto Alppila 2005. Viitattu 28.5.2013.
<http://www.alppila.net/hanna>.
- Kela 2014. Työssäoloehto. Viitattu 11.10.2014.
http://www.kela.fi/kenelle_tyossaoloehto.
- Kettunen, Reetta; Kähäri-Wiik, Kaija; Vuori-Kemilä, Anne & Ihalainen, Jarmo 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: WSOY. 4. uudistettu painos.
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä varten. C Katsauksia ja aineistoja 17. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kortteinen, Matti & Tuomikoski, Hannu 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Tammi.
- Kuivalainen, Susan 2013. Toimeentulotuki 2010 -luvulla. Tutkimus toimeentulon asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 9/2013. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kumppanuustalo Hanna 2013. Sisäinen työpaperi.
- Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 2012/916, 28.12.2012. Viitattu 2.6.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120916>.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189, 2.3.2001.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>.
- Lindroos, Ismo 2013. Työttömästä toimijaksi. Asukastalotoiminta mahdollistajana. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Sosiaalityön pro gradu -työ.
- Luoma, Kirsi; Troberg Eliisa; Kaajas, Sani & Nordlund Hanna 2004. Ei ainoastaan rahasta – osaamisen kokonaispalkitseminen. Helsinki: Tammi.
- Metsämuuronen, Jari 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus.
- Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa. Keitä ovat syrjäytyneet nuoret. EVA analyysi no 19. Viitattu 28.9.2014. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>.

- Nuorisotakuu 2013. Nuorisotakuu. Viitattu 28.6.2013. www.nuorisotakuu.fi.
- Oksanen, Heikki 2014. Julkisen talouden kestävyysvaje ja eläkeiän nostaminen. VATT Tutkimukset 177. Viitattu 13.11.2014.
http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t177.pdf.
- Rantala, Irma 2001. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus, 86–99.
- Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Jyväskylä: Gummerus.
- Ritakallio, Veli-Matti 1994. Köyhyys ei tule yksin. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus.
- Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Siltala, Juha 2004. Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun. Helsinki: Otava.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelman ohjausryhmä. Viitattu 5.9.2014.
http://www.hare.vn.fi/mHankePerusSelaus.asp?h_iID=18166&tVNo=1&sTyp=Selaus.
- Suikkanen, Asko; Linnakangas, Ritva; Harjajärvi, Minna & Martin, Maria 2005. Kokeilusta KIPINÄÄ. Keski-ikäisten pitkäaikaistyöttömien kuntoutuskokeilun arviointi. Viitattu 10.10.2014.
http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1081942.
- Sulkunen, Pekka 1998. Johdatus Sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia. Juva: WSOY.
- Suoknuuti, Minna 2013. Pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta SYTY!-ryhmätoiminnalla. Diakoniammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma (YAMK). Opinnäytetyö.
- Tammelin, Mia 2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumi Keski-Suomessa. Raportti 31/2010. Helsinki: Yliopistopaino.

- Tamminen, Stina 2014. Ei ole paljon elämää työelämän jälkeen – pitkäaikaistyöttömyys on yleistynyt nopeasti. Yle uutiset 17.11.2014. Viitattu 18.11.2014.
http://yle.fi/uutiset/ei_ole_paljoa_elamaa_tyoelaman_jalkeen__pitka_aikaistyottomyys_on_yleistynyt_nopeasti/7611583.
- Tilastokeskus i.a. Pitkäaikaistyöttömät. Viitattu 2.9.2014.
<http://www.findikaattori.fi/fi/37>.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.
- Tuomi, Jouni 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Tuominen, Stina 2014. Ei ole paljon elämää työelämän jälkeen. Pitkäaikaistyöttömyys on yleistynyt nopeasti. Yle Uutiset. Viitattu 17.11.2014.
http://yle.fi/uutiset/ei_ole_paljoa_elamaa_tyoelaman_jalkeen__pitka_aikaistyottomyys_on_yleistynyt_nopeasti/7611583.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Väli työmarkkinat. Viitattu 17.9.2014.
<http://www.tem.fi/valityomarkkinat>.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Tiedote 188/2014. Viitattu 30.9.2014.
http://www.tem.fi/?s=2467&89506_m=116076.
- Työ- ja elinkeinoministeriö i.a. Työelämä 2020 -hanke. Viitattu 30.9.2014.
http://www.tyoelama2020.fi/tyoelama_2020_-hanke.
- Työ- ja elinkeinopalvelut 2014. Palkkatukityö. Viitattu 31.9.2014.
http://tepalvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/loyda_tyontekija/tukea_rekrytointiin/palkkatuki/.
- Työ- ja elinkeinopalvelut 2014a. Työkokeilu. Viitattu 14.10.2014. http://www.tepalvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/tyokokeilu/index.html
- Työllisyysportti 2013. Työkokeilu. Viitattu 17.10.2014.
<http://www.tyollisyysportti.fi/tyonhakijoille/aikuisille/kohti-avoimia-tyomarkkinoita/tyokokeilu/>.
- Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) 2007. Polkuja soveltuvaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.
- Vähätalo, Kari 1998. Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Tampere: Gaudeamus.

Vähätalo, Kari 2001. Lama ja kaupunkien pitkäaikaistyöttömät. Työpoliittinen tutkimus nro 230. Helsinki: Työministeriö.

LIITE 1: Saatekirje haastateltaville

Hei,

Olen Jaana Turpeinen Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja teen opiskeluihini liittyvän opinnäytetyöni Kumppanuustalo Hannaan. Opinnäytetyöni tavoitteena on muun muassa saada tietoa siitä, onko Kumppanuustalo Hannassa käymälänne räätälöidyn työllistämisen ajanjaksolla ollut teille merkitystä esimerkiksi työpaikan tai opiskelupaikan saamisessa.

Tutkimus toteutetaan puhelinhaastatteluna 1.8.2014-31.8.2014 välisenä aikana. Palaan siis asiaan puhelimitse numerosta xxxxxxxx. Jos olette kiireinen soittohetkellä, voimme sopia uuden kyselyajankohdan. Haastattelu on mahdollista tehdä myös sähköpostitse tai henkilökohtaisella haastattelulla kasvotusten, jos tämä sopii teille paremmin. Kaikkien haastatteluun osallistuvien vastaukset ovat erittäin tärkeitä mahdollisimman laajan materiaalin saamiseksi.

Nauhoitan keskustelut, jotta saan haastateltavan ajatukset ja mielipiteet talteen. Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain tähän tutkimukseen.

Opinnäytetyö julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöseminaarissa ja sen jälkeen sähköisesti theseus.fi- tietokannassa.

Ohessa mukana teille tiedoksi puhelinhaastattelun kysymysrunko. Jos teillä on kysyttävää opinnäytetyötäni koskien, ottakaa mieluummin yhteyttä minuun.

Kiitos, että osallistutte haastatteluun!

Ystävällisin terveisin,

Jaana Turpeinen

Jaana.turpeinen@student.diak.fi

LIITE 2: Haastattelurunko

Haastattelurunko

1. Millaisia hyvinvointiin vaikuttavia merkityksiä koit räätälöidyn työllistämisen ajanjaksolla?
2. Millaisia epäkohtia/haasteita havainnoit omalla kohdallasi räätälöidyn työllistämisen ajanjaksolla?
3. Millaisia onnistumisia koit räätälöidyn työllistämisen ajanjaksolla?
4. Miten yhteistyö omien verkostojesi kanssa toteutui? (Esimerkiksi työvoimatoimisto, Kumppanuustalo Hanna, AA-kerho tai muut omat verkostot)
5. Miten räätälöity työllistämisen malli toteutui kohdallasi toiminta- ja työkyvyn ylläpitämisessä, jatkotyöllistymisessä tai opiskelussa?
6. Millainen merkitys Kumppanuustalo Hannassa käymälläsi räätälöidyllä työllistämisen ajanjaksolla oli elämääsi jatkossa?

Taustamuuttujat

Sukupuoli:

- 1 Mies
- 2 Nainen

Ikä:

- 1 alle 18 -vuotta
- 2 18–25 -vuotta
- 3 26–35 -vuotta
- 4 36–45 -vuotta
- 5 46–55 -vuotta
- 6 yli 56 -vuotta

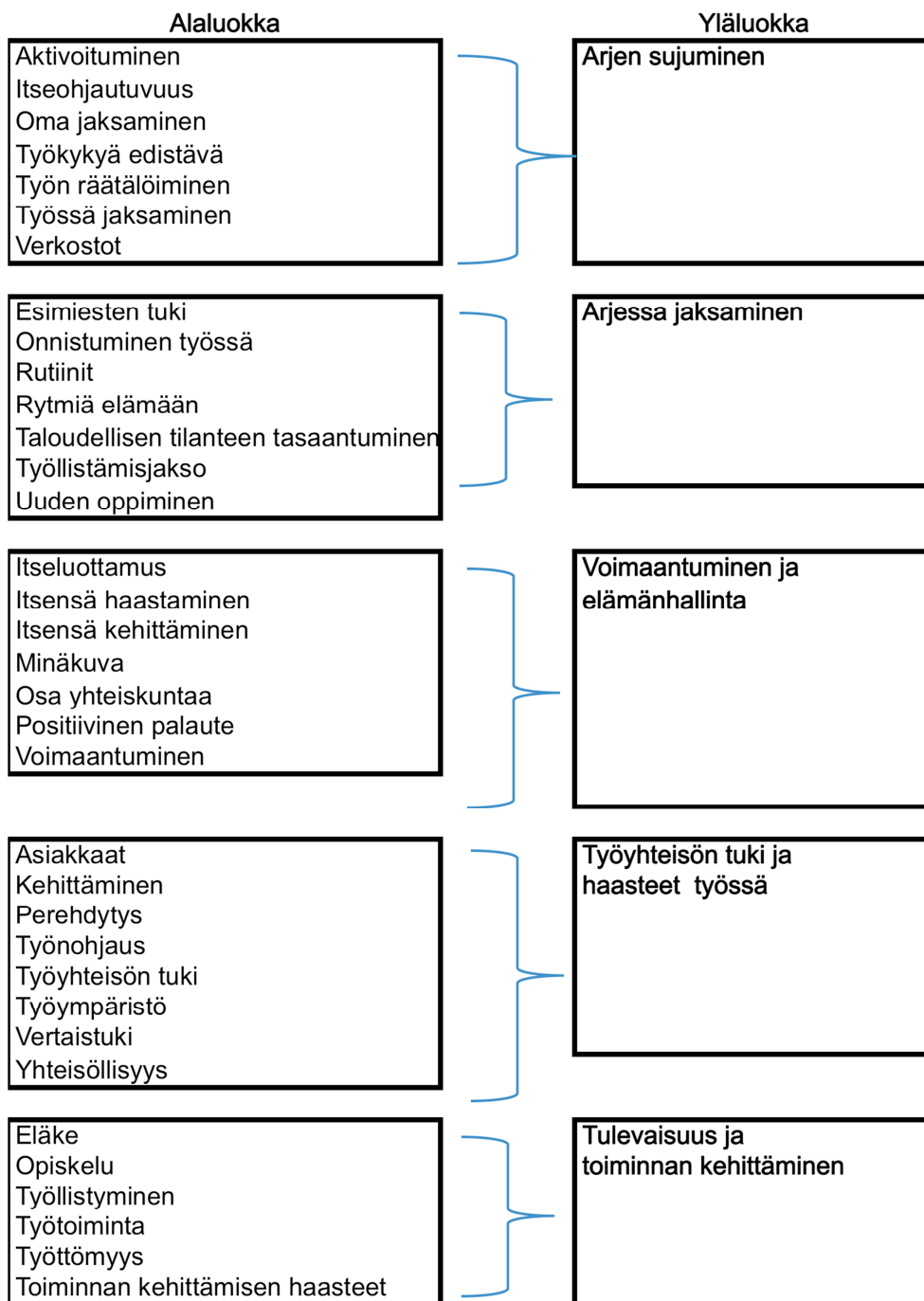
Työtoiminnan laatu:

- 1 kuntouttava työtoiminta
- 2 työharjoittelu
- 3 työelämävalmennus
- 4 työkokeilu
- 5 palkkatukityö
- 6 muu

Työtoiminta:

- 1 2005–2006
- 2 2007–2008
- 3 2009–2010
- 4 2011–2012

LIITE 3: Sisältöanalyysi teemoittain



Yläluokka

Fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen
ja joustavuus työssä
Sosiaalisten verkostojen vahvistuminen

Arjen hallinnan vahvistuminen
Psyykkisen toimintakyvyn vahvistuminen

Itsetunnon ja minäkuvan kehittyminen
Palautteen saaminen ja
sosiaalisen vahvistuminen

Asiakkaat
Kehittyminen työssä ja työtehtävissä
Työympäristö ja -yhteisö

Haastateltujen jatkopolut
työllistymisen ajan jälkeen

Tulevaisuuden suunnittelu

Pääluokka

Arjen sujuminen

Arjessa jaksaminen

**Voimaantuminen ja
elämänhallinnan lisääntyminen**

**Työyhteisön tuki ja
haasteet työssä**

Jatkopolut

**Tulevaisuus ja
toiminnan kehittäminen**